

A
.
QUERINIANA
A

BIBLIOTECA

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

Ubertini Pusculti de Laudibus Brixiae
Oratio

AD CONSPECTUM VESTRUM Viri
Brixiani accedentes cum instituissem
ne ex multis quae mihi si plures
incultus homo aut barbarus haberi nolebam
dicenda occurrerent gratius pretermitterem
id quod et vobis in praesentia fore iucundis-
simum, et mihi pro officio meo convenien-
tissimum putavi, si non luculenta nimis
atque composita, ut res postularet ipsa, at
saltem pro meo viribus oratione adiri pla-
cuit. Nam quid ego hoc tempore, qui post
longas meas variasque peregrinationes in
patria mea mihi carissime ulni complexi-
busque quiesco: Quid, inquam, possum vel
gratius ei, vobis vero probabilius, mihi que
suavius dicere, quam de patria hac nostra

Brixia

Brixia, quæ per quemvis hospitem atque
peregrinum, invidia nisi fortasse torqueatur,
discrenda, edendaque forent, me civem ejus
antiqua stirpe oriundum predicaret. Et quæ
sepiissime inter exteras nationes, gentesque
remotissimas inter varias, ut fit, confabula-
tiones dum Brixie mentio incidisset, dici
predicarique audiri, quæ verissima novi cõ-
memorare: Neque impotentia voluptatem
in ipsius dotibus divinisque muneribus in
hoc vestro clarissimo concilio recensendi ca-
pere, qua olim in audiendi auscultandisque
capiabar. Quinimmo tunc etiamsi patriam
meam laudari gaudebam, non poteriam ta-
men mecum non dolere, quod ea tunc præ-
sertim carerem, ab eaque longe solus abessem:
unde fiebat, ut quantum inde voluptatis, tan-
tum etiam hinc doloris caperem. Nec mirum
sane, non enim brevi locorum spatii segrega-
bar

bar, nec in contiguis gentibus, proximisve
aut humanis hominibus versabar, sed in his
mundi partibus comperiebar, ut patriæ meæ,
quæ mihi semper carissima fuit, ipsa recor-
datio affligeret, meque nomen ejus etiam at-
que etiam angeret, curas doloresque cumula-
ret. Nam vestrum neminem ferè ignorare
arbitror, me adhuc admodum adolescentulum
literarum studio capebendarum, quibus quan-
tum licuerat hic prius atque ad illam æta-
tem indalteram, me Ferrariam ad virum
illum doctissimum atque eloquentissimum
Evarinum Veronensem, qui ut in utroque
græco scilicet ac latino excellit eloquio, ita
etiam humanitate, integritate, moribusque,
suavissimis inter clarissimos viros elucet, pa-
rentis mei viri optimi indulgentias fuisse
profectum. Sub cujus doctrina quantum stu-
dio, ingenioque valui suo in me semper pro

resulturn

suffultu affectu cum proficissem, majoris lau-
dis incensus studio, ad gymnasia græca me-
transferte, cæterasque urbes visere decrevi.
Mare igitur, quod nunquam videram, ingres-
sus Constantinopolim urbem, quæ studiorum
græcorum mater reliquias conservabat naviga-
vi. Ubi dum in studiis summa cum jucundi-
tate versarer patriæ meæ desiderio captus tem-
pus in quo mercatura litterarum illarum in-
signi refertur ad ipsam remeare, expectaba.
Eam expectationem dum jam adimplere tem-
pus propemodum advenisset, acerbissimus ca-
sus et communis christianorum plaga Constanti-
nopolitane scilicet urbis ruina subvertit, in
qua etiam ego barbarorum præda factus an-
num totum in servitute vitam (si vita ul-
la in servitute est habenda) traxi. Qui cum
tandem Dei miseratione Mainardi Ubaldi
ni civis Florentini, qui tunc in Asia mer-

cabatur

cabatur, ope qui pro me barbaro cui servie-
bam spondit: Et humanitate ac liberalita-
te nobilissimi viri Baptiste Tritti tunc pro
Venetiæ Probaiuli in Constantinopoli, qui pec-
unias ipsas pactus exolvit, barbarorum ma-
nus evasissem; in patriam annum fere post
cum redirem in cursu ipso vix dum tertia
parte navigationis completa a Piratis inter-
ceptus, graviterque vulneratus Rhodum ve-
ctus fui; Ubi latronum singulari quodam
Dei munere manus evasi. Tantus tunc in
patriam properandi ardor animum meum
invasit, ut navis cujusdam onerariæ in por-
tu Colossensi forte sedentis scapham que
clam a magno Rhodiorum Magistro in Cre-
tam pro rerum novarum exploratione mit-
tebatur hoc mihi soli ab eo concessio, conscen-
dere non dubitaverim; qua per freta as-
perima, insulasque desertas non sine peri-
culo

culo

culo Cretam attingi. Unde in Italiam adve-
ctus Brixiam continuo patriam diu mihi op-
tatisimam petivi. A qua deinde etiam tri-
ennium abesse me hunc moratum contigit.
Quorum nam hec haud absurda tendit di-
gressio Viri Brixiani? ut inde scilicet co-
gnoscatis quanto cum dolore, quam longis
gemitibus patriam meam desiderarem, quot
vobis absens absentem sepe vocaverim.

Quam longa enim peregrinatio mea fuerit,
quam varia fuerunt in terra, marique dis-
crimina, tam longa patrie mee mihi in-
libertate in seruitute memoria succurrit,
tamque assidua perduravit adeo ut nec mi-
hi cibum, nec somnum nec dies nec nox sine
ipsa foret, absensque continue, presens cum
ea esset. Nunc vero etiam cum non in som-
nis non cogitationibus sed presens presentem
habeo, oculisque cerno, non ego mihi gaude

bo? non sibi gratulabor? non boni civis offi-
cium exhibebo?

Verum vos imprimis obsecro atque abtestor,
viri Brixiani, me non ingenio, non scientia,
non eloquentia fretum ad dicendum accessis-
se putetis; nec eo me tanquam oratorem, sed
tanquam civem minime ingratum videri vo-
lentem humaniter quisque animi audiat.
Et quantum ego pietatis et gratitudinis in
patriam dicendo conferam, tantum vos equi-
tatis ac benignitatis in me audiendo tribua-
tis. Et ubi ego oratione in enarrandi patrie
et laudibus deflevo, vos pro me studiis, favo-
ribusque suppleatis. Ita et ego patrie, pro
maximè ejus in me meritis dicendo vos et
mihi, et patrie pro vestro singulari huma-
nitate ac pietate audiendo vestrum officium
prestatibus. Hocque pacto ab omnibus iuxta
Sophocleum dictum $\chi\alpha\pi\tau\ \chi\alpha\pi\tau\ \sigma\upsilon\ \tau\alpha\zeta\omicron\tau\omicron\upsilon$

Sophocleus

id est gratia gratiam semper pariet.

Divitio

De aeris nigræ temperie: de Urbis nræ ipsius origine: de totius agri Brixie sita et fertilitate: de virorum industria: de situ ipsius Urbis et comodis: de civitate ejusque virtutibus dicam.

Elementa ipsa, ex quibus temperie conflatur, quod Deus hanc nostram Brixiam precipue inter omnes adamavit si recte considerabimus, nobis mirum in modum vident: quorum profecto cœlestis eucrasia, ut greci uno vocabulo id est bonæ temperiæ ab ipso conditoris officio. Deo, dum cuncta crearet atque disponeret insignita, ut ab nulla Urbe aut loco superetur, ita parem sibi vix locum adinvenit. Plura namque loca conspicimus, aut audimus quibus aut hyems semper aut estas dominetur adeo ut vel ardo

re.

re, nimio vel frigore ista sterilia penitus, aut magna ex parte, jaceant. Homines reliquaque animalia infirma vel torpida fiunt, rebusque plurimè ad victum necessariis indigeant. Nec vero tanta nimirum temperie fruimur ut ex elementis nullum aut alteri cedat, aut alterius locum sibi usurpet, nec inter se de loco, sedibusque decertet. Scilicet omnia adeo concordia vinculo connexa sunt, ut suum quodlibet terminum tenens non excedat: unde et miræ tempore quedam sequitur series. Aether enim, qui ex nimio solis ardore, sic dicitur, et aer, qui inferior est ita totum annum temperati, concordisque procedunt ut etiam sanctissimos hujus agri nostri, animantes cunctos servent, et terram feracissimam ad rerum omnium copiam reddant. Hæc vero quattuor, in quas annus digeritur: ver, estas, autumnus, et hyems, quæ amice, quæ pacifice, suo quoque

horæ anni 7.

statu

statis contenta procedunt, inhas suas que
que contenta terminos conquiescit. Aliam
alio sui de sedibus exigere minime contendit
sed alteri alteri invicem cedunt tempora.
Non ver estatis, non est autumnus, non hye-
nis autumnus, nec veris hyemis locum usur-
pat. Ex quo in hyeme frigoris quantum
natura postulat, estate caloris quantum ad
maturandas fruges opus est tantum sentit,
quas hyems intra parentis abne terre visce-
ra fortis conservavit. Ver autem, remisso iam
hyemis frigore, neque nimio solis fervore
adurente, de terra vocavit Briciam urbem
cujus ut in hominum reliquorumque ani-
mantium usus sicut a nobis ordinetur ager
omnibus abundat, sic etiam magnifice ge-
sta sive pace, sive bello, aut litterarum
monumentis, aut majorum nostrorum memoria
que ad mea usque tempora pervenit ex-

De condicione
Brix.

stant

stant, sicut Scriptores ferunt, annalesque tes-
tantur Galli condidere, qui duce Breno glo-
rie gratia, et novarum sedium querendarum
cupiditate in Italiam adversus Romanos ven-
nerunt: qui postea Macedoniam, Thesaliam,
Thraciamque aggressi armis subegerunt Asię
regibus et Europę propter militaris experientie
gloriam, qua tunc temporis Galli preter
reliquas gentes prestare putabantur rogati au-
xilio fuerunt. Qui demum mortuo duce Breno
Asiam, ubi Bithymia est, tenuerunt: A qui-
bus etiam regio illa Gallatice nomen acce-
pit. Qualem vero aut quantum urbem
hanc nostram condiderunt, relique que ad-
huc extant et antiquissimorum edificiorum
monumenta probant, que sive in antiquis
regis edibus, sive in eorum magnificis tem-
plis, sive in muris quos asphalto non calce
structos diceres ita clara atque magnifica

cer

cernuntur ut sane ab initio potens atque opulenta Brixias nata conditaque fuerit negandum non sit. At quo in agro, quove situ posita est? Nempe multas et alibi in remotissimis regionibus, et hic in Italia urbes adeo negligenter positas cernimus, ut vel in montibus asperrimis pendeant, vel in convallibus infimis prope lateant, ut sorte aliqua vel urgenti necessitate non consilio ad id accedentes fundate videantur. Nostra autem Brixiam qui struxere, non repentino aliquo casu aut consilio temerario qui animorum generis moti ad novas parandas sedes ab transalpinis Gallis usque venerant sed exploratis diligentibus locis ubi conderent hanc sedem sibi precipuam delegerunt, in qua cum lati campi et fertilissimi longissimo tractu quocunque feratur aspectus porrigit, tamen nec montes nec tumuli,

collesque

collesque desiderantur. Quinimmo ipsa plana cum sit montes eam quasi suavibus albis complectuntur. Ad dexteram enim spargiturque occidentem solem verris aspicit per planum loca omnia sane volentibus licet peragrare, que collibus etiam et tumulis vineis copiosis fructuamque varietate plenis insignitur. Unde vino et frugibus urbs plurimum abundat. Cui regioni haud temere brevis Gallie nomen inditum fuit. Non enim agri Brixienis pars si quis castella et vicos in ea positos populosque consideraverit, sed provincia haud parva per se integra videri, credique facile posset. In ea namque praeter vicos innumeros Palazolam, Claras, Goshadam, Bornadam, Paternum, Rotingum, Labiranum Casella urbium multarum magnitudinem adaequantia in seriem conspiciuntur. Ueum vero cum lacu suo qui ex piscibus regionem omnem et urbem

ipsam

Francia curia

ipam copiosam reddit, et mercibus viam fa-
cilem accessu subministrat. Quam delecta-
bilem præbeat, aspectum præfermitto. Hæc
in occidentum a Brixia pergentibus offe-
rentur. Quæ vero ad orientem ostendentur
videamus. A Brixia namque ad Benacu-
usque lacum tractu longo. Via hæc sane
alteri quam dextram dicimus, re nulla ce-
dens per rura pinguis et vineis plana por-
rigitur, quam regionem græci hyporian, nos
pedemontis appellamus. Quæ ut virorum mul-
titudine ita etiam frugum omnium fertilitate
potest, amenitateque delectat. Collis beni-
quos et vineis et olivæ plenos habet, qui
longe spectantibus delectationem hæc medio-
crem largiantur. Ubi ad lacum ipsum quæ
Benacum de Brixienis agri loco Benaco pri-
sci vocaverunt est perentum, quæ quo lo-
corum amenitatis terræ bonitatis atque beni-

Benacum lacus

Benacum Brixia

gnitas

gnitas delectetur commiscetur: aut dicam:
Comisera per se regio accolarum omnium
et peregrinorum aspectu tam amenam tam
que frugiferam sese ostendit: at certe
Loca omnia quæ potarum carminibus ce-
lebrantur aut equet aut superet. Nam si
alium alio delectatum loco vana veterum
superstitio deum fecit: et loco cuique deum
quemdam præse monæ gentilitatis credidit
ut puta Siciliæ propter frumentorum vim
quæ in ea nascitur cererem deam attribue-
rant. Corin, Chiron, Naxos, jnyulas, Baulæ
dicatas finxerunt, quod in eis vina optima
nasci putarent. Ita loci alii prout cu-
jusque natione natura re alicujus præcipue
feracior esset, deum quemdam delectatum
prefecerunt. Hoc nos loco alio more quam
vana gentilitatis gratiam præcipuam et copi-
am delectari præ ceteris dicemus. Nec dubi-
um

mibi

mihî sane occurrit, quin si quis ex antiquis
poëtis locum hunc tot oliuâ longa serie co-
mantem, et tot vineis abundantem vidisset
proculdubio Calladem illam Atheniensem,
Dionisiunq; Thebanum præsidem scripsis-
sent; hisque tanquam peculiaribus delecta-
tos sedibus cecinissent. Unde tanta imprimis
vis dicitur colligitur, ut non modo agrum no-
strum, qui maximus est, sed et totam Venetia
partemque Italiæ, haud parvam oleo copiosa
efficiat, quod aliud aliunde ortum oleum a-
deo bonitate, ac suavitate superat, ut cum
ad loca longinqua, et diversa ex locis diver-
sis a mercatoribus oleum advectum fuerit,
imprimis hoc nostrum petatur, optetur, et e-
matur: Quod munus, sicut et cetera nobis præ-
cipuum Deus ipse dedit. Hæc enim nostra
olivæ copiosa consilio sicuti prima ori-
entem solem accipit, ita et occidentem caele-

ma

ma sentit. Quo fit ut diem totum sole beni-
gnissimo tepesfacta fructus suos meliores sua-
vioresque enutriat. Nec mirum profecto poe-
ta quis diceret; in regionem hanc Etheop-
us ceteris avul. Nam præter oliuas, que
Calladiæ arbores prædicantur, quibus sterculus *Oleum*
et Atheniensium antiquorum instituto Olym- *Brix.*
piones coronabantur et sapientes; lauro hic
plurimos crescere animadvertit; Daphnemq;
sua in sui nominis arborem, ut castita-
tem servaret, mutatam olim fuisse, recor-
datur. Quam quendam, quam uxorem hæ- *Daphney*
bere non potuit, sub arbore quasi sensa-
ram complectitur, hacque comam cytha-
rumque suam velatque phætriam hac. *Versy*
templa, hac vates ornari iussit, et alta vi-
ctores cineti lauro Capitolia adibant. Nec
steriles Lauri sed baccate ortos, campos, vias

ipsas

locus inambrat. Itaque loca illa peragranti-
bus ambre placidissime nunquam de-
sunt; laborique ac lassitudini magna cum
voluptate quicvis requiem invenire potest.

Cometa vero ac paradisi ingressu quis si vi-
derit odoris arboribus et fructiferis consites, fru-
ctibusque suavisimis plenas, profecto ad Hes-
perioribus illis, quas ab Hercule aureis pomis
spoliatas vocat, credant plantaria huc trans-
lata existimare poterit, que nec nullo custo-
dita draconis securus quicvis letusque carpit.

Hesperidum
pomis

1. Hic citra Indica poma gustu sapidissima
odore suavisissima nascuntur, que ardore et
semper virentes contra rigora durant, ut
et poma sua recentissima custodiunt. Corey-
ram Insulam perpetuo vere celeberrimam
Homerus canit. Verum si nostro huic agro
conferatur, nempe si illi adequabitur mi-
nime tamen illum superabit. Quinimmo

nos rebus plurimis, quas ipsa desiderat, abun-
damus, nec rem ullam ad vitium ipsa produ-
cit. Quin ager noster Brixiciensis et suavior-
em et copiosorem etiam habeat. Corcyra
maris munere, in quo jacet hyemem haud
quaquam sentire, et propterea poma in-
ramis recentia seroare fertur. Lacus vero
noater non ne idem et solis benignitate, et
lacus ipsius nostri aspergine annum totum
amenu, et apricis hyemem contra servatur
et de ramis pomas virentibus dolenti sem-
per capere licet. Nones et arbores, perpe-
tuo virentes ac virentes hic apud nos de-
lectabili varietate oriantur, que amenita-
tem et jucunditatem afferunt, fructibusque
delectant, et juvant. Hic etiam optimus
pro quo terre orientis laudantur. Hic tube-
ra, que usque ex Africa petebantur pas-
sim per regiones oriuntur. Benacium vero

ipse qui a scriptoribus et poetis velut ma-
re celebratur, cum mediis inter nostrum, et
Vernensem agrum infundatur rane, cui ma-
xima, sed infundat raneum hunc nostrum prae-
optavit, quem venenissimum aspectuque de-
lectabilem, fortilemque complectitur quasi
dedita opera agrum hunc nostrum plus a-
met, in eoque plus ceteris ipse se oblectet
quae terra quam fructifera et amena est
nactus dices eum de industria at gratum
se exhiberet ac benignum quasi ex thesau-
rii suis absconditissimis pretiosissima mune-
ra piscium optimorum nobis praecipue fecit.
Nam cum ubique passim in omnium acco-
larum, et circumvicinorum copiam pisces e-
gregios et bonos de se liberaliter erogat, no-
bis omnium certe piscium optimos elargitur.
Cum enim propter cuiusque generis piscium
captura facilissima in eo piscantes perpe-

tuo

tuo versentur, ut loci illy quavis diei no-
ctisve hora piscis recens adhucque ludens
pedito semper cujusque usui suspectum adit,
nobis tamen, inquam, omnium optimus reserva-
vit, quem nec passim sicut pisces ceteros per
lacum capi voluit, sed certis locis intra nostros
Brisis fines haud longius a nostro littore
tantum reperitur. Et quod subtile natura-
ly historice indagatores tradiderunt, id verum
esse haud parvum argumentum est, auro sci-
licet pisces hos quos Cargiones vocamus enu-
triri, quod non longius hi pisces sic alii per
aquas divagantur, sed intra quasi circum-
scriptos fines ubi aurum de nostris metallis
suppedatur se continent. Et arenis aureis
ut pascentur ita eas suas tanquam incunas-
bula egredi minime audent. Itaque in his-
pania, Pactolum in Lydia, et Hermum etiam
in Asia flumina poete aureas arenas trahere

re

re memorant, sed nil ultra de ipsis prædica-
tur, non eis incole, ulterius in suos usus præ-
ter aquas perfruuntur. At nos si aurum de
metallis his propter nimiam aque profundita-
tem effodere prohibemur, non auri tamen im-
manes omnino sumus. Pisces enim ex auro,
ut ita loquar, nati auroque parti nobis pro
auro præstantur; hisque non solum urbs nra
copiosa reditur, sed etiam propter incredibi-
lem eorum bonitatem atque saponem, cum his
et Reges, et Principes, et opulenti viri vesci
percipiunt, per omnes Italice partes deferuntur.
Et quod mirum est quasi ex incorrupto certe
auro se esse testantur, mensem unum recentis-
simi conservantur. Quasi natura ipsa, sive
Deus potius ita comparaverit, ut quam tan-
te præstantie tantæque suavitatis pisces sint
volentibus licet longinquis a nobis habere li-
cere voluerit. Ceteris vero præterea piscibus

ita

ita copiosum nostrum forum piscarium est, ut pro-
cuiusque crumena ingruere, in promptu sit; et
quantum se quisque divitem sentit quantum-
que expendere cupit, inde deligere quid velit
offertur. Itaque nullus a foro vacuus non cari-
tudine repubblicæ, obsonio inanis domum rever-
titur. Amœnitatem et fertilitatem ripæ nostræ
lacusque ipsius commoditates diximus, locorumque
munimenta videamus.

Ea castella heque areæ lacui adjacent,
ipsique cum longe spectantibus pulchrum præ-
beant aspectum, non minus tamen sive pax
vigeat, seu bellum intonent; locis illis comoda
necessariaque sunt. In memoria teneo quan-
vis tunc puer admodum essem, vigesimus enim
vel circiter agitatur annus. Cum bellum grave
diuturnumque inter Venetas et Mediolanensium
Ducem gereretur, imperante pro mediolanen-
sium dace, glorioso illo in re militari viro

Nicolae

Nicolas Piccinino totius belli summa huc ad nos fuisset collata, et Brixia hæc nostra totis viribus obsessa pulsabatur, utrinque classis maxima et ab hostibus, et a nostris in lacum deducta fuit. Et rostratis navibus a deo summa virorum ope pugnabat. Itine ut Brixie nostræ auxilium ferrent, illinc ut longa obsidione quam armis non poterant, in deditionem cogerent, quasi amborum imperii Brixia momentum foret, ut utri eâ potiti essent hi victores omnia hostium subigerentur. Ut igitur ambobus bellorum finis Brixia erat, ita Brixie aut capiendæ aut liberandæ ab obsidione, vis omnis in navalibus victoriis versabatur: ut cujus classis victrix evasisset, pars illa Brixiam belli bravium haberet. Bis igitur tota classe in lacu pugnatum est: confictu primo nostri infelicissime pugnarunt, eorum

namque

namque classis ab hostibus aut capta aut deleta fuit. Et certe, nisi tunc Brixia suam in rebus asperimus patientiam, animorumque suorum invictam magnitudinem, ac dubiis in rebus ac pene desperatis fidem tenuisset qua non minus semper, quam armis possit possitque, ac præstat, certe inquam de Venetorum imperio quod hic in Italia tenent ætæratum erat. Novumque hæc Brixia nostra gentibus omnibus spectaculum fuit; nam cum hostes hac victoria elati Brixiam omnis opis spe sublata, supplicem in eorum ditionem venturam expectarent, nihilque reliqui esse pro certo iam haberent; quinimmo bello confecto Bergomum, Veronam, Vicentiam, Patavium, Tarvisium in potestatem suam ducerent; quæ urbes obsesse, quamvis armis nullis infestarentur, Brixie urbis eventum expectabant, ut quidquid de se Bri-

cia

xia egisset, idem continuo et ipse agerent.
Nonnulli quoque ex his, quas iam dudum
obsidione tenebat, se hostibus ut impune tra-
derent, tempus adesse gaudebant. Brixia
continuo que prostrata defecisse animis pu-
tabatur, quasi plaga illa tanquam fera no-
bilissima ad malorum tolerantiam irritata,
animis fiduciaque repleta, quamquam pre-
liis ad portas assiduus vexaretur, et fame
intus ingenti que pestilentia laboraret, re-
sumptis alacrior animis hostium spem mi-
rum in modum ludificata est; reliqua-
rumque civitatum sua patientia molli-
tiam arguit, fideique sue optimum ex-
emplum prebuit. Ita se ad omnia mala,
que obsessos comitantur comparavit, ut me-
ses tres et viginti inopia rerum omnium
et bellum et pestilentia toleravit. Tanta-
que tunc fame Brixia laboravit, ut hu-

mano

mano cibo abrupto, ad ferinos cibos se con-
verteret, herbisque, vallis radicibus se ale-
ret, equis, mulis, asinisque occisi vescere-
tur. Sed quid vereor verum fateri? multi
etiam canibus, catibus, muribus, ducibus quoque,
de arboribus locustis, et siccatibus in sui ali-
mentum usi fuerunt. Saguntini ab Anniba-
le in hispania obsessi dura tolerantie quo
Romani fidem conservarent, et ne crudelis-
simis barbaris Pœni victi seruirent memo-
ratur. Hierusalem quoque, teste Iosepho, cum
a Tito obsederetur durissimam adeo famem
toleravit, ut matres nonnullæ, interfectorum
a se filiorum carnibus vescerentur. Verum
Annibal Sagunto potitus est. Titus Hiera-
salem expugnavit, funditusque delevit.
Brixia vero nostram longa malorum toleran-
tia hostes, qui muros partim solo tormentis
equaverant, partim suffoderant, partim po-

titi

citi armis tenebant, a se repulsi; refe-
ctaque, denuo a Venetis classe hostium
tota classis funditur atque deletur: Bri-
xia, et ceterae urbes ab obsidione liberan-
tur. Haec me praeclearissima Brixiae gesta-
rum de belli commodis: quae de castellis
in ripa nostra positae percipiuntur di-
cendum foret interseruisse haud vobis, o
Brixiani, absurdum videatur. Nec mirum
cum propriis huius nostrae praeclearissimorum
gestorum, ut memoria delecter, ita etiam
et commemorazione recreer. Et vos in eis
audiendis, quae recenti memoria per vos
feliciter gesta fuisse tenetis pari voluptate
capi vehementerque delectari arbitrer.
Ut igitur ad gerenda bella castella illa op-
timos habent portus in quos classis, ubi
opus est, divertit munimentisque ab hosti-
um impetu defendit, ita dum pax est a tem-

pestatibus

pestatibus, et procellis quae in lacu saepe sur-
gunt naves mercatoriae, se ad ea recipiunt.
Interque Saldium et opibus et munimentorum
magnitudine, ut excellit, ita et principatum
obtinet. Ad ipsum namque vicis omnes, om-
nia ripe castella jus de rebus dubiis accep-
tura conveniunt. In quo nec juris consulti
desunt nec procuratores qui clientelas in ma-
gno etiam casu suscipiant cederantur.

Troctorem vero qui iura ministret hinc ex
Brixia annuum magistratum, sicut et alia
Brixianis agris loca accipit. Tandem
regio illa nostri agri quae meridies versus Brixiae agri
porrigitur de me quae quasi ejus in^{vicat} nemus ^{fertilitas}
sim factus de ripa me quae sane ita plana
et ferax est, itaque ad omnes hominum ut-
sue rerum omnium copiosa et natura compo-
sita et arte digesta tot populis et terris
abundat ut longissimus pro rerum magnitu-

dine.

dine, mihi labor adsit si omnia oratione com-
prehendere aggrediar. Verum quia *vel* quoti-
die omnia hæc videtis, et omnibus jam adve-
niis et peregrinis notissima sunt, quoad pote-
ro breviter, hæc ut hæcenus feci, explicabo.

Cuncta simul veluti agmine facto narran-

ta se primo ostendunt. Quibus ergo me
addicam primo: ab ipsius urbis pomeriis ut
incipiam, et ordo rerum et dignitas postulat.

Quibus nam locis tantum aut plus ameni-
tatis et jucunditatis inesse dicam, quam
huic hortorum nostrorum territorio inest.

Sane omnes cum cujusque generis cælerum, et
fructuum abundantissimi sint, alterum quod
nullis fere aliis vel paucis contigit ab ipso
Deo munus acceperunt, ut ne unquam sed ex
pluviarum raritate, nimio vel ætatis fervore,
siccitatem patiantur currentis aque rivulos
superinfundere, valentibus licet, quibus et sic

city

city tollitur, calorque restingitur, et pinguior
sine stercoreandi labore, terra redditur. Nam ad
Dei aquas purissimas per urbem nostram, et
fluvios æque locat semper fluentes labi volue-
rit accedente majorum nostrorum industria in
duas urbis necessitates tollendas divisi fuerunt.
Pars enim ex fontibus ipsis purissima perdu-
ctus in totius urbis regiones mira cum volup-
tate deducitur, qui fontes per fistulas copio-
sissimi aquas recentissimas purissimas, dulcis-
simas in hominum et jumentorum usum per-
petuo fundunt. Pars vero per mediæ urbis
domos occultum sub formicibus in cloacarum
modum secant iter, quæ sordes totius urbis ab-
luens et limum pinguisimum trahens in
hortos et suburbanæ prædia decurrit, quæ, *quia*
novum limum trahit, hæud temere Nilus
et iarsa cognominabitur. Sed quid hoc horto-
rum et suburbanorum prædiorum munus

proprium allego. Cum universus Braxie, ager, ar-
va, campi, prata, novalia facillima cum est
opus, aquarum infusione irrigentur. Pulchrum
est sapere cernere qua industria qua arte, quo
ve ordine, quare agricolarum voluptate, aqua-
rum rivi universi si placuerit, aut singulis
si unus illis fuerit campis pratis satis omnia
irrigantur innotentur. Quantum cuiusque
voluntas fert, ut bibant tantum et aque,
illis que ad tollendam sufficiat vitum prebe-
tur. Tanta comoditate, tantaque arte de flu-
minibus et fontibus aquarum ductus in quem-
cumque agrum excipientur, tantoque ordine
obare, que viam aquis et claudunt et ape-
riunt composite sunt, ut non sum equis e-
quum freno gubernare in mundo sit, quam
aquis et lacare, et continere, nobis ex vo-
luntate nostra licet. Pluvie apud nos raro
votis optantur cum humectandi et irrigandi

ij

ius a Deo igna donatum sit. Nobis imbres
obediunt, nobis aque clara etiam temperate
in pluviarum locum succedunt. Nobis tempo-
ra que optamus presto semper adsunt. Egyp-
tus et Assyria omnium scriptorum literis
regiones frumentorum fertilissime propter Ni-
lum qui quotannis auctus omnes per campos
effunditur celebratis sunt. Sed videant ut par-
ter illas quamvis bone sint, huic Braxie re-
gioni aut anteponant, aut equent. Illis e-
nim in terris pluvie rarissime, ac vix plu-
vie nulle sunt: semperque propter solis ortum
nimis agris siccitas dominatur. Apud nos
adeo temperies viget ut cum in mundo plu-
it, in nostris etiam terris imbres pro tempore
benignissimi desuper infundantur. Illis tem-
pus quo fluvius alveo minime contineatur,
suspensis animis ac fluctuantibus expectatur.
Nullum a nobis tempus, quod aquas largia-

tur

tur expectandum est. Quod quavis die quavis
hora, vel quovis temporis puncto usui fore
vicam fuerit. quantum aquarum volumus,
tantum exhaurimus. Illis quemadmodum
fluvii excrementa oraverunt ita cum sa-
tis agros bibisse putant, idem ut decreseat
in suumque abveum redeat expectare ne-
cesse est: itaque fit ut eis timor nunquam
absit: Aut enim ne minus crescat, cum ip-
sum crescere maxime velint, metuent: aut
cum omnia ex ejus infusiones maris videntur,
ut sedem repetat suam pari animorum
trepidatione operiuntur. Nobis neutrum ut me-
tuamus concessum fuit. Cum et irrigandi et
siccandi jus in manibus nostris maneat.
Quid prædica? quid fundos quibus nostrum Bri-
xiæ territorium locupletissimum est, comme-
morabo? Non castellum, non vicum, non
locum ullum altero amplexiorem aut melio-

rem

rem allegabo. Cum universa loca ita inter-
se et bonitate terre et frugum copia, plan-
tarum arborumque insitione atque consitio-
ne contendant, ut quam plus partem amicos,
aut laudes ex omnium peritate, nescias. Quo-
cumque aspicias, quocumque pergis, ubique
arva arata atque subacta, ubique sata,
ubique præta florida, ubique fontes et flu-
mina, ubique pasua conspiciuntur atque
occurunt. Vitesque nectareum vinum fer-
rant nullas in parte desunt. Et quod rar-
issimum apud alios reperitur, quamvis in
locis plurimis apud nos etiam Bacchus solus
sine Cerere invenitur, sicut in colibus et Cere
montibus qui aratrum minime patiuntur.
Vinea grecorum more condensis vitibus con-
sita habemus. Terramque ut plurimum gla-
na est una Cereri, Bacchoque obedientem
colimus, nec sane Baccho plusquam Cereri,

aut

aut Ceteri plusquam Baccho studentem; ut al-
teri sponte ac sua natura alteri coacta ser-
viat. Sed ita pari copia utrimque fert ac
fert, ut non plus ad ferenda fragmenta onca
aliaque semina, quibus homines, aliaque ani-
mantia pascuntur aptiores ac feracioribus dicat
quam ad cuiusque generis vinas nectarea, ac
uinosas, ut Homerus, id est mel sapientia
ferenda meliorem. Concordes unam Cererem
patremque Lyæum, ut poeta dicitur, Braxie
ager et contubernales habet, qui dum in-
ter se, ut sibi plus a terra quisque
vendicet, certare quodammodo videntur, ad
ambobus copiosos et ostinosos fructus accipi-
my. Quam pulchram quam lætam sese no-
bis ostendunt segetes, quam visu delectabiles
atque iucundas. Cum tempus messis prope
adest, ubique flava Cereris conspicitur, arva
rident, prata florent, arbores fructibus sur-

pondere

pondere gaudent, quod græce βειραυ dicitur. Braxia a βει-
Unde, mea quidem sententia Braxia appel-
lata est. Omnia sinu pleno, ut ajunt, fruges
pollicentur, et promunt. Lina vero, que ad
rem familiarem, pernecessaria sunt, in agro
nostro adeo effluunt, ut non magis quam res
ceteras desideremus. Leguminum tanta copia
est, ut eis jumenta magis, et altilia pingue-
fiant, quam homines vescantur. Omnia que
humano victui necessaria sunt abundantissi-
me nobis e terra suppeditari victum satis
arbitror. Nunc quam benigna pecori ha-
bemus pascua, deinceps ut videamus equum
esse puto. Ex quibus priusquam frumento-
rum usum et agricultura mortalibus accessisset,
homines vitam suam omnibus que omnes o-
pes ex pecoribus erant, que quia pes, id est
humane vite fundamentum erant, pecora vo-
cata esse, ab ipsisque pecunia nomen inve-

nisse

Homery

Segetes

Unde pecora
dicta sint.

Pecunia + pecore

Menalus
Ethna

nisse volunt. Ubinam locorum pascua pe-
coribus commodiora sive montes sive campe-
stra considerare uoluerimus quam hic apud
nos inueniri possunt? Menalor qui Arca-
dia, Ethnam qui Siciliae, mons est propter
tenera quae in eis sunt, pascua et arbores
copiosis frondibus inumbrantes, fontesque,
propter ac flumina ubi et pecora lavari
quoque et potum duci possunt, poete om-
nes et greci et latini canunt. Ego profecto
sic arbitror, si poete greci, qui primi greca
loca carminibus extollere studuerunt, aut
latini grecos imitati eadem quae a gre-
cis laudata sunt, ipsi quoque celebrarunt,
neque loca nostra uiderent aut intellexissent;
Pana illum, quem falsa eorum superstitio
Deum pastorum asseruit, sicuti Arcadiae
delectatum dixerunt, ex hoc nostro ame-
nissimo agro, montibusque his nostris na-

tum

tum predicassent. Ubinam sive herbas in ve-
re teneras, sive in estate uiridissimas, sive
fontes ac flumina clarissima, liquidissima
et frigidissima, quibus et solis ardorem ar-
ceant, sitimque restinguant: sive arbores pro-
ceras et umbrasas, sub quibus et pecora et
pastores umbras captent, et frigore uel au-
ra reficiantur, uel. Ubi, inquam, pascua
quam hic apud nos meliora pinguiora pe-
corumque gratiora esse dicimus? Utrata sem-
per nouis herbis floribusque vestita suavi-
bus et variis distinctis coloribus cuiusuis o-
culus et animos mirae uoluptate demulcent
ac pascunt, quibus et pecora ipsa satiantur
et ex pratis ipsius ter aut quater in annum
herbae sectae exportatae reconduntur fenis
tegentibusque constipantur. Ut sicut estate
in pratis recentibus herbis pecora pascun-
tur, ita et hyeme siccato feno sapido, be-
neque

Comoda pasua

Fenum

neque olenti domi intra stabula clausa sa-
turentur. Ex quo propter et pascuorum et
herbarum copiam et bonitatem quotannis
aliunde pecorum greges et armenta inue-
niri in agrum nostrum traducuntur; no-
straque pascua et prata conducuntur; quae
quamvis assidue Brixiani agri pascant
greges, ad alienos tamen et advenas suffi-
ciunt. Quo fit, ut nunquam agri, hedi-
vitali nobis desint. Lac nobis non estate
novum non frigore deficit. Caseus intanti
nobis affluit, ut a mercatoribus hinc ad
varias mundi partes vis maxima quotan-
nis transportetur: cuius sicut formarum
magnitudo quae duum pondus magnorum
sepe sunt, sic et lactis copiam, quae apud
nos est, declarat: Et eius suavissimam sa-
porum pascuorum nostrorum excellentiam,
herbarumque bonitatem testatur. Rome,

Princi-

Principes ego vidi adeo delitiose vesci, ut in
conviviis precipuis tantum secundae mense
cum frugibus inter delicias apponerent. Sed
quod Romam dico: quae quamvis trecentis mil-
libus a Brixia longe abijt, intra tamen
Italiae fines clauditur; cum et in regionibus
transmarinis adeo inter delicatissimos cibos
caseus noster habeatur, ut sepe principum
illorum nostros ex Italia mercatores casei
unius munere amicitiam sibi conciliasse vi-
derim: Dum iam ad reliqua transire cogita-
rem, apum bomby auribus meis insonuit, ^{De apibus}
qui ne ipsas preterirem, me admonuit. Et
recte quidem, nam suavissimi fructus, et uti-
lissimi laborum animalium sunt; quorum melle
nil suavius, et cera nil ad cultum Dei hono-
rem aptius novimus. Hymettum in Attica ^{Hymettus mons}
montem et hyblam poete apum copia et mel ^{H. H.}
lis optimi celebrarunt: nec immerito saepe

Sed

1. dicit

De casei Bri-
xiensis praestantia

Sed neuter fames illorum agro nostro com-
parari meruit. Nam et si (ut ferunt) opti-
ma, ambo de se mella largissime præsent,
ad aliam rem, quæ in hominum et aliorum
animantium usum exigitur, minus apta loca
videntur: ita ut ad scias apes nutriendas tan-
tummodo idonea esse videantur. Noster
vero ager cum latissime et longitudine et
latitudine patet; nec locum fere ullum ul-
li rei peculiarem habeat; sed loca omnia
ad omnes res ferendâ habeat commodissima,
ita nec mellis aut apum proprium præcipu-
umve locum habent; sed sicut ubique copio-
se omnia nascuntur, sic et ubique, passim et
apes et alvearia et mella liquidissima, so-
lidissima dulcissimaque comperias. Et quam-
vis in externorum necessitate mella sicut
res alias, ager hic noster minime suppeditet,
tantum tamen mellis habemus, ut id ad

externis

externis querere nos minime oporteat. Agro-
rum fertilitatem dicimus; castella omnia
et omnes vias per omnem agrum sparsas re-
censere ut longissimus ita et supervacaneus
mihi labor esset. Nam ut minora castel-
la, quæ multa sunt nec parva, cæcæ in
lonatum, quod et arce munitissima subla-
tum et muris altis circumdatum longe spe-
ctantibus et formæ et magnitudinis urbs cre-
di possit: non Urceæ geminas novas scilicet
ac veteres; non Lanetum prætermittam, quæ
castella cum magnitudine munimentorum
et situ cum statutis optimis et legibus, qui-
bus reguntur, urbes civitatesque videntur.
Sed quid Asulam referam? quæ adeo fossa-
rum latitudine, murorum, turrium, mina-
rumque altitudine conspicuam et munitam,
etiam magnitudine viarum et regionum
pulchritudine stractam compositamque sese

Brix. Castella

Urceæ

Lanetum

Asula

ostentat, ut sicuti est membrum capiti
suo Brixie proximum et carissimum qui-
vis asperat, que viros et armis strenuos,
et fide prestantes producit, et habet.
Quod sepe alias nunc vero proxime, dum
bello asperrimo, quod verum Martis fa-
mulus bellatorque invictus Mediolanen-
sium Dux Franciscus Fortia contra nos
gererat, ager noster quateretur, probatum
est. Scitis enim vos tantam Asulanis
huic urbi servasse fidem, ut pace cum ho-
stibus facta, omnes continuo suis pro me-
ritis civitate donarentur. Sed quid sin-
gula revolvo? Tot castella enim ager Bri-
xiensis munitissima tenet, ut urbes multas
nostre Brixie obedientes in agro nostro
esse dici existimarique possit. Nec sane
quisquam est quin si eorum magnitudine
populasque viderit, mores atque statuta

intelle

intellexerit quamque armis exercitati viri
hostium armatorumque ingressiones atque
impetus tulerint seque sineque propulsarint,
vere civitatis nostre partem ac membra cogi-
tet atque affirmet. Verum Arcticum possum
quid Brixia teneat; postquam cetera satis,
at arbitrio, exposita sunt, pro Levi nequa-
quam pretermittendum est. Que loca quam-
quam propter boreas montani frigora ad feren-
das fruges nata minus videantur, non tamen
cades sterilia et dura sunt: quin et incolti, qui
magnum in numerum ubique habitant, vi-
ctum facilem prebeant et benignum. Atque si-
mos montes multi sane incolunt quibus tamen
ipsi ex montibus victum querere non diffi-
cile est. Et quid sic mea stat sententia, de-
um, quomodo hanc urbem rebus omnibus fe-
cundiorum efficeret, at etiam virum industria
augeret: loca hec montana pro parte ara

Polus arcticus

670

Franciscus Fortia

Asulanorum in
Brixie fides et
constantia

no minus obedientia creasse. Si enim omnia loca inter se paria eorundemque fecunda fecisset, profecto licet multis abundaremus multis etiam indigeremus; fieretque ut reliqua que nobis decissent commutatione ac diminutione eorum, que nobis affluerent, ab externis quereamus. Et sic damno nostro danna levare cogeremur. Quod ne nobis contingeret ad ipso conditore opifice Deo provium fuit. Frumento, vino, lacte, oleo, pecore, fructibus terre omnibus quibus animalibus vescuntur agrum nostrum ad externorum usque copiam abundare apparet. Verum unde domos, parietes, muros, menia, templa conderemus et montibus ipsis in promptu sumere stat, inde lapides, inde saxa, inde columnas, ceciduntur. Inde calx eruitur, et coquitur: inde ligna, que in fami-

Lixes

lires usus comburantur ad urbem advehuntur. Inde tegilli, inde aseres, inde tabule, inde trabes ad fabricandas domos, ad extruenda templa, ad reliqua usus munimenta petuntur. Nec omnia tamen sterilitas tenet, quin etiam in medio montium valles late patent, campi magni fertilesque clauduntur; qui si non totius necessitudinis anni subveniunt, pro majori tamen parte ad famem tollendam sufficient. Reliquum vero quod locorum natura incosy negat ex urbe, velut ex horreo publico inexhaustoque depromitur. In montibus quoque ipsi auri et argenti ac evis effodere volentibus metalla reperiuntur. Verum hec in venis terre admodum abstrusa latent. Ad hec omnia que diximus in universum agrum sparsa Orixiensem a natura ipsa ut secunda, ut tuta teneamus ferri, calybisque metalla accesserunt. Exc.

Auri et Argenti
metalla

Calybs metallum

quibus

quibus non modo sarre, vomeres, ligones, ra-
stri et cetera, quibus terra colitur, arma
conficiuntur, sed bella etiam arma; ut puta
gladii, lancee, tela, lorice, thoraces, galee-
que constantur; quibus et hostes, cum est o-
pory offendas, et ab hostium incursionibus
te defendas. Larum namque profuisset tot
tantisque rebus nos affluere ac donis, nisi
cum necessitas ingruat, ingruentibus ho-
stibus armis tutas eadem lucri possemus.
Quod profecto haud temere natura nobis
largita est. Nam quos tot donis quot ne-
minem alium ab ipso Deo donatos, novit:
invidas et hostes multos habituros eos esse
nequaquam ignoravit. Futuramque ut
aut invidia, aut rapiendi libidine, aut do-
minandi tam opulenti studio quod se pius
evenit, multos bello infesta fore. Eoque
nos armatos esse voluit, ut eorum impetu

illesi

illesi sustineremus, et res nostras et liberta-
tem gladio teneremus. Quin etiam Italiam
universam nostra metalla et ad agricultura
magna ex parte muniunt, et ad bella ar-
mant. In paucis namque, aliis Italiae locis
quamquam fertilissima omnium sit; nisi hic
apud nos ferrum vel calybs effoditur. Tamen
Italiam armis fetam, agriculturaeque potente
cernimus. Unde igitur illi terre, hominumque
arma: a nobis scilicet. Unde aut arma ipsa
aut calybs, unde illa fiant, ad alios trans-
portantur. Ope igitur nostra finitimi longin-
qui ve, populi arant, seminant, metunt, ab
hostium incursionibus tuti nostro munere vivunt.

Dum nostros montes peragro hydri lacus, qui
supra Tabbii valem clauditur occurrit, qui
quamvis aliis nostris duobus Benaco scilicet
atque Isci lacubus magnitudine haud qua-
quam comparandus existat; bonorum tamen

piscium

Metallorum
ubertas

Lacus hydri

at. urgest

Transitio

de industria
et exercitiis
Brixianorum

Aborigines

piscium ut ipse ferax est, quibus incolae piscandi voluptate pellectos detinet, atque huius urbis nostrae tributarius macellum piscarium abundanter implet. Agri universi Brixiae, situm pulchritudinem, amenitatemque lustrantem iam dudum urbs ipsa me desiderat; ad seque redire me admonet, ad quam continuo ut parenti me obsequens filius remeabo. Si pauca de virorum agri sui industria exercitiisque dixero; in dubio sum, o viri Brixiani, an a principio cum Deo ipse terrarum cuncta disponderet, agrum hunc nostrum ita fertilem, ita amenum, atque iucundum Aboriginibus nostris quia ipsos et bonos et industria praestantes noverrat, pro munere premioque tradiderit. Aut agro huic quem fecundissimum omnium amenissimumque crearat, ne frustra tanta excellentia donatus incultus iaceret

iaceret atque neglectus, viros cum vita optimos tum vero industria insignes perfecerit, ne bonitati terrae hominum cura deesset, sed naturae ipsi ars ipsa quoque accederet. Verum amborum meritum et hominum scilicet ac terrae, utraque ambobus confociator Deum voluisse, censeo, ut et homines ipsi quia boni erant facilem ex terra quaererent victum locumque ubi suam exercerent industriam, et virtutem haberent. Et ut ipsa terra sicut bona est bonitatem suam bene culta ostenderet, suisque cultoribus se gratissima exhiberet. Absurdum namque incongruumque fuisset virorum optimorum in casum vires in sterilem terram exercere. Injustissimum quoque laborantibus et mercenariis premia debita denegare. Terram vero bonam et fertilem praeris et inertibus donasse hominibus contra jus fasque, visum foret.

Sicuti

Sicuti enim teste Hesiodo strenuum virum la-
borisque studiosum Deus amat, ac fovet: sic
et aeplos id est inertem odit. Quales viros
Brixientis ager ferat, in dies ipsi ex rebus
rurivivis nosse licet. Agrum namque nostrum
peragranantibus sive terrarum aratam atque suba-
ctam, sive plantarum, arborum, vinearumque
consitiones et ordines, sive frumentorum et
aliorum seminum in agris vim, sive fluvio-
rum alveas et pontes, sive aquarum deri-
vationes, sive rum, sive villas, sive vias
latas et rectas, viatoribusque comodas con-
spiciant, quoniam pacto strenuos viros, navo
et industria plenos, hanc terram incolere con-
tinuo non succurret. Vicos adcant ipsos,
non ruguria cespite congesta, non tegchis
culmis rectas, ut alibi consuevit. Sed domos
parietibus cocto aut vivo lapide structas val-
latis, columnis suffultas, materiaque compo-

sitam

De Vivorum
nobilitate

sitam optima urbium more, cernere adest.
Virus autem ipsos in agris aut fodere aut a-
rare, aut aliquid agere, et nullum tempus ad
opera remittere. Sed quid viros commemoro?
cum feminas ipsas laboris adeo studiosas vide-
amus et strenuas, ut preter sexum et muliebres
vires, opera omnia, quae viros decent aggre-
diantur. Nam et in arvis et in agris meten-
do, fodiendo, tribulisque pulvando ita et ad
laborem et ad estum durant, ut a viris earum
sexu tantum differre videantur, virorumque
adeo fungantur officia, ut viragines potius
quam feminae mulieres merito vocari possint.
Festis vero diebus, ut divino cultu studiosae
satisfecerunt sumpto more militum pran-
dio, quid agant spectantibus et voluptatis,
et virtutis nobile spectaculum praebent. Om-
nes enim ad Laedemoniorum consuetudinem
qui Scurgi regis instituto juventutem quo pa-

Feminarum
ad laborem
tolerantiaLaedemonij
Lycurgus

trig

Jaculationes

Saxorum con-
tortiones
Luce

Choreae

Venationes

trie, utilior ad bellaque paratior, exercitatio-
que foret, luctationibus, pugnaeque simula-
eris, agricultorum quoque exerceri volebant.
In campum publicum, in suis quique vicis
quasi cuba exiti conveniuntur. Ibique, alii
vallum ferream jaculantur, alii cursu, pedum-
que velocitate contendunt. Alii saxum in-
gens contorquent; alii luctu athletarum mo-
re vires exercent. Nec victoribus proposita
desunt premia. Alii etiam choreas cum eo-
rum feminis ducunt, quae licet viris nequa-
quam omnino conveniant, mulieres tamen
plurimum jurant, nec viris ipsis officiant,
quae crebro corporum motu, naturalem
excitant calorem, et corporis vires conser-
vant, et ad membrorum agilitatem conse-
rant, ne scilicet otio molli et inerti cor-
pora contorpescant. Alii vero quibus cu-
ra venandi major inest, assiduus venan-

tibus

tibus exercent, qui sane et viribus, et labo-
re haud mediocri, sic et audacia non parva
indigent. Quinimmo saepius in montibus pre-
sertim non cum fugacibus cervis aut capris,
quae pecora timida sunt et inertia, sed cum
apris et ursis cominus res gerenda est, qui non
fuga, non latebris discrimina vitant, que-
rantque salutem, sed ira et viribus infesti-
suos in hostes feruntur, quos nisi audacter
fortiterque venabulis excipiant, nil pre-
ter mortem ad immanissimum feris venantes
expectant. Quocirca minus ut mirer mihi
succurrit, si Homericus ille Nestor heros
illos Perithoum, Theseum, Oriantaque, Cene-
umque fortissimos commemorans laudibus ex-
collit, quos cum feris montanis pugnare
solitos absumpsisse narrat. Non mirum igitur
si viri nostri ad arma prompti sunt et
in preliis bellorum tempore audentes cum hoste

Homerius
Nestor

confite

Aucupandi
commoditates

confligunt, cum ipsius pacis tempore de vita
et sanguine cum feris crudelissimè certare
aspiciant. Sed nec aucupandi commoditas
ubiquè locorum, et quovis tempore illis nun-
quam deest. Nam propter aeris temperiem
et pabulorum, escarumque copiam, tam va-
ria in agro nostro avium agmina versantur
et vivunt; ut pata hortegum, quas vulgo
qualias vocant, coturnicum, perdicum, fasia-
narum, turdorum, aliarumque avium opti-
marum vis tanta per agros omnes abundan-
ter suppeditatur, ut vel retibus, vel visco, pe-
dicis, illice, laqueis, præda copiosa optimaque
semper capi possit. Piscantium vero quid vo-
luptates dicam? cum nulla pars agri nostri
fluvii placidissimi et fontibus perspicuis
vacet. In quibus pisces cujuscunque generis
vivunt, in tantaque copia multitudine per
aquas hæcunt, ut ad se capiendos facile spe-

ctantes

ctantes aliciant. Nec sane retium pondere,
vel multo piscantium labore hæ piscationes
indigent. Verum minimè reticulis, habili-
busque fusinis, atque verticulis levissimis,
non modo viri sed pueri quoque in mediis
ipsi fluvii fontibusque piscantur. Quinim-
mo, quod voluptuosissimum est, sepe numero
piscium agmina per aquas consecantur, in
riparumque cavernas compulsos manibus ip-
sis capiunt; adeo ut hujusmodi piscationes
in aquis venationes apte appellari possint.
Ad urbem ut redeam, posteaquam que de
agro dicenda restabant transegi, mea iam
promissa reposeunt. Multas equidem urbes
majori murorum ambitu quam Brixiam
circundari non negabo. Situs vero, pulchri-
tudine, foliis, aggeribus, muris, plateis, stribus,
populique numerositate, paucissimæ huic ad-
equari vidi. Sed quid, obsecro, vasti circum-

vallatio

De Urbe Brixia
et ejus moribus

Piscationes
commoditates
vel voluptates

vallatio campi, aut agrorum intra muros
conclusio predestat: qui paci tempore, cum
supervacanei sint loci etiam informem de-
solationem pre se ferunt. Si vero bella
sunt, urbis tutie plurimum obsunt. Cum
nec muros ad propugnationem si ab hosti-
bus infestantur complevere hominum pauci-
tas sufficiat. Et quo ad propugnandum ho-
mines precipue concurrant, loci vastitate
incipites fiunt. Fitque sepe quod nostris
diebus Placentie contigit, et Constantinopoli
idem passim fuisse testis existo; ut dum
loca plura cutari velint, ubique debiles
contra hostium vim et impetum redditi ho-
stibus preda facile fiant. Quocirca Roma-
ni dum intra exteras nationes bellum ge-
rerent, castra sua vallo adeo angusta meca-
bantur, ut nulla pars, cum opus foret pro-
pugnatorum densitate vacaret proque suo:

rum

rum exercituum magnitudine, magna et parva
castra poni consueverant. Urbs vero hec nostra
Brixia pensata ratione a bellicosissimis con-
dita et aucta viris, nec nimia murorum cortina
cingitur, ut campos ipsa intra menia ostendat,
nec iniquo adeo spatio angustatur; ut non po-
pulus, qui numerosissimus est, in ea commo-
dissime habitet. Quinimmo cum sexagies
millia Brixianorum civium in urbe censean-
tur, omnes adeo commode partiti vivunt:
ut cum urbem totam impleant, horti tamen
et paradisi ipsa intra menia minime desit-
verantur. Et amplis tectis, diuisque magni-
ficij, grata quoque paradisorum amenitas
arridet. Vias vero ita latas habet; ut vehi-
cula aduersa sine cuiusquam collisione, ac
sine populi deambulantis cessione ferant.
Quam laudem precipuam urbi Troiane Ho-
merus canit illam, *τοιαύτη βύπυρρος*

id est
latas

Numerus populi
Brixie.

Homerus

Placentia
Constantinopolis

Platee

latis viis urbem nuncupans. Platee vero ipse
adeo recte ac late, urbem intrantibus offerun-
tur, et juncta cum admiratione voluptatem
presertim et regionum erroris planissime adi-
mant. Nam ut a porta sanctorum Christi
dei martyrum Nazarii et Celsi ordiar, tres
platee latissime et rectissime ad Lillarum
usque portam hinc stractis et inde edibus
feruntur; ut Sparto ad oculum directas di-
cere. A porta vero apostoli Johannis pla-
tea illa latissima, que stadium equis ut
viris cursoribus esse consueverat ad forum
usque ipsum publicum copiosissima edium
pergitur. Plurime sunt et alie, quas con-
numerare supervacaneum est, que mira di-
gestionem et rectissime et longissime populu-
late ferunt. Angiporta vero nostra quam
lata sunt: ei certe in plurimis urbibus pla-
tee; que a latitudine sic denominantur mul-

Vnde platee
dicuntur

to angustiores reperientur. Sed viarum strata
quid referam? que silicibus compacta durissi-
mi necestate pulverem, nec hyeme lutum
in urbe crescere sinunt. Fontibus vero aquarum
dulcissimarum non modo ad animantium om-
nium necessitatem, sed ad voluptatem quoque
non parvam vici omnes et regiones affluunt,
qui per fistulas creas aquas recentissimas perpe-
tuo copiosissimi fundunt; ex quibus pro cuiusque
voluptate haurire licet. Non hic ad fontes
arnarum confectiones, non sicularum collisio-
nes, non mulierularum iurgia, non haurien-
tium concertationes audivimus. Nec sane hoc
parvo ab ipso Deo munus habendum est
oviri Brixiani, qui hoc aque dulcis elemen-
tum; quod Lyrius ille poeta
optimum omnium elementorum aquam scribit,
non modo ad tollendam necessitatem; qua urbes
plurime et alibi et in Italia laborant; sed

Fontes Brix-

Pindarus Lyrius

ad voluptatem etiam nobis precipue peculiare
domum supererogabit. Videmus enim urbes a-
liarum fontes nostrorum intantum emulari, ut non
nullae impensis maximis in ipsarum foro pu-
blico fontis formas et calymbitras erexerint:
et aquas longissime petitas per ductus intro-
duxerint; quae nec perpetuae sunt, nec ad im-
plendam vias illas sufficiunt. Itaque sicuti
ductus deficientibus aquis deseruntur. Sed
quod possunt fontium imagine structa quoniam
aquis non valent, desiderium suum consolantur.
Et pro pompa erectam in foro fontis imagi-
nem ostendant. Haec Verone, haec Lerusie:
quae urbes magnifice sunt et opulente: hoc
in aliis multis cernitur urbibus. At nos non
unam sed centum, non in foro tantum sed
passim per regiones, per domos, non sicut
sed copiosissime aquis fontes ostendimus.
Privata vero membra, ut puta, aedem civitatis

magnifi-

magnificentiam et modestiam praeserant. Et
cui laudis ipsius adscribam ambiguis efficior, cui
atraque iure equam sibi vendicet partem.
Private namque domus prout cuiusque digni-
tatis exigat, et opes patiuntur per urbem stru-
ctae tanto ordine surgunt, ut sicuti cives sic
et aedes intra proprios dignitatis terminos sese
contineant. Non ultra vires hinc quisquam ex-
difficat. Non opes quisquam hic pactat suas:
non hic ambitiosa paupertate vivitur. Sed
quantum quisque opibus valet, tantum et
in sumptibus faciendis ad illas se se metitur.
In publicis quoque opibus, ut puta, in re-
gia, in templis, in portis, in aede, idem ap-
paret. Nam regia licet atria lata, porti-
cus amplas, vestibula magnifica, aulas certe
regias, penetralia ornata ostendat, pa-
radisumque cum ceteris tum fontibus pul-
cherrimis, marmoreque splendidi simo stru-

cti

Penisla
Verona

Regia Brix.

Brotium

etis aerepissimum habeat. Cui propter eij
amenitatem Brotium nomen, quod paradisu
sonat, inditum vulgo fuit. Nullo tamen
opere plus gloriatur quam sacello illo fa-
mosissimo, in quo sicut Athenis in arce,
Minervę Phydiam vivebat ebur; ita hoc
viventem beati Georgii Christi Dei mili-
tis et martyrii imaginem, micantia Draco-
nis lumina, trementemque, puellam, equum
hinnientem, naribusque efflantem ostendit.
Que imagines tanta pictori nostri Lentili
arte effecit sunt, quanta Phydias, aut
Polydorus in marmore, aut Apel-
les pictor vix effingere potuisset. Temples
tot preclara, et devotissima in urbe, hac no-
stra sunt, quot in paucissimis Italis civi-
tatibus; que cum ceteris ornata et magni-
fice structa sunt, tum vero inprimis nu-
mersissimum, populum capiunt, et majorem

nobilissima

Phydias
Polydorus
Apelles

Temples
Brixie

nobilissima monumenta servant. Portus ur-
bis quinque quam munitissimas et turribus
et arcibus, et pontibus habemus. Sapienter
sane a majoribus et in hoc huic urbi con-
sultum fuisse, nemo negabit, qui non passim
indiscretęque aperta membra esse voluerunt:
Sed decumanas tamen portus quinque ad
res et exportandas et introferendas, et eas
munitissimas tutissimasque struxerunt.
Unde Brixia urbs pentapylus, sicut Thebe
heptapylus recte vocabitur. Arx vero pri-
ma quam pulchro quam tuto etiam loco
sita inexpugnabilis manet. Unde non modo
totius Brixie campus sed Cremonę membra
et agri transpadani veluti ex altissima
specula visu aspectuque delectabili perlu-
strantur. Deambulationes que et ad animo-
rum remissiones, et corporum incolumitates
conferunt propter urbis situm optimum in-
tra

Decumane
porte, V. Brixie.

Brixia Pen-
tagyles.
Arx

Deambulationes

Beati Petri in
soluto eod

Beate Julię
virginis eod

tra murorum septa faciende commodissime ac
voluptuosissime offeruntur. Nam qui commo-
dior deambulandi locuy dari potuit, quam
spatium illud qua de foro publico ad arces
pergitur, quod in acclivem collem, si fortio-
ri corpori uti exercitio volueris; si placu-
erit deambulatione contentus fueris; ad o-
livetum illud viridissimum te deducit. In
quo preclara Petri apostoli eod magna cum
devotione celebratur. In qua et sanctorum
Christi Dei quattuor hujus urbis episcopo-
rum corpora visitantur. Inde cum disce-
das intra urbis pomeria si per olivetum
commodum fuerit ad Julię virginis et mar-
tyris devotissimam eodem in qua sancto-
rum quoque interque beatissime Julię cor-
pora visitantur, conferre facillimum est.
Inde si ad exteriora pomeria transire tibi
videbitur: per turis longe portam ad bea-

tissimi

tissimi Apollonii hujus urbis episcopi ad Sal-
vatoris ubi fons ille miraculo et aque boni-
tate celeberrimus erumpit, devotissimas eod
pergere pulcherrimum iter offeritur. In qui-
bus templi omnibus psalmos ad digestas diei
horas cani devotissime ac suavissime audias:
Et mysteria divina celebrari videas. Si te
vel devotio, vel major deambulandi voluptas
attraxerit; per acclivem collis tumultum ad
Floriani martyris eodem celeberrimam; in qua
beatissimi martyris Calimeri sanctissima ossa
quiescunt; pergere cum voluptate poteris. Sin
urbis pomerium ambire volueris; sive ab
Apollonii, sive ab Floriani eod placuerit:
recta te ad beatissime virginis Christi Dei
Matris Marię, cui gratiarum cognomen est
jucundissima deambulatione transferre: in-
deque te per Villarum portam in urbem re-
cipere poteris. Forum urbis publicum, positumq;

Salvatoris fons

in eo

transiit

De civitate
Brixia et
ipsius mori-
bus.

De Iustitia

in eo insignem prætereo, ad quam arborum ma-
gistratus, et civium clarorum numerus in di-
es conveniunt, qui deambulatiunculis usi pla-
cidissimis, aut de publicis aut de privatis ne-
gotiis seriis inter se sermonibus seripathe-
ticorum more conversant. De urbe satij
dictum esse censeo: deinceps de ipsa civitate
id est de Brixianorum civium ornamentis,
et moribus dicendum relinquatur; quæ par-
tem cum transegero: mee orationi finem im-
ponam. Cum plurimæ dicenda de hujus
populi Brixiani laudibus occurrant; de
ipsius optimis institutionibus, de Religione,
de fortitudine breviter quoad poterit; di-
cere constitui, ne si omnia consequi vel-
le contendero, pondere præsum gravißimo
turpiter in medio, ut ajunt, cursu defici-
am. Sed rem adoriatur. Iustitiam quæ
sola civitatem congregavit, regit, et continet

a nostra

a nostra civitate collectam et cultam ita stu-
dicæ fuisse semper ac esse constat: ut quemad-
modum illa se tanquam ad optimis ejus pro-
pugnatoribus et sui defensoribus Brixianis co-
li, servarique novit, et de celo lapsa cunctissi-
mam apud Brixianorum diversionem invenit:
ita et civitatem a latrociniiis liberam, et a
tyranniis raptoribusque servavit. Quam licet
in aliis quoque civitatibus habitare non
negem; aliter enim constare non possent: ita
tamen in nostra civitate principatur: ut si
non omnium primas civitatum Iustitiæ cul-
trix esse concedatur; nulli saltem profecto se-
cunda cedet. Ut leges ejus, et sanctissima
statuta omittam: in qua civitate, tot juris
consulti, quot in hac nostra comperientur:
in nulla profecto. Et quamvis publica stu-
diorum gymnasia apud nos minime cele-
brentur: non tamen pro juris qui occurrunt

solven-

solvendis nodis, legumque enigmatibus ex-
planandis aliunde consilia petere, nec gym-
nasia publica querere nobis necesse est.

Sive enim in iure civili, sive in sacris ca-
nonibus disceptandum argute sit: cum qua-
draginta Iuriconsultorum collegium can-
gregetur: quomammodo quid iustitia pos-
cat ignorari apud nos arbitrandum est.

Ex quibus quot sex mensibus duo magistra-
ty; qui ab eorum officio Consules iustitiae
cognominantur; pari sorte deducuntur, quae
ego sane omnium magistratuum sanctis-
simam esse magistratum dixerim. A quo
cum omnis causa civilis cognosci et com-
poni possit: imprimis orphanorum, pupil-
lorum, et viduarum ei cura publicitatis
mandata est. Quod et sapientissime ac
religiosissime ab nostra civitate institu-
tum fiat. Cum enim ipsam minime

fugeret

fugeret Dei ore imprimis mandatum ho-
minibus fuisse; at pupillos et viduas ab in-
iuris liberos defensarent: eos publicis patro-
nis munitorum esse curavit. Magistratus esse:
nos; qui et in aliis esse Italiae civitatibus con-
sueverunt, ut puta Praetorem qui legum mi-
nister et moderator est: Questorem qui cri-
minibus inquirendis et castigandis praestit:
Ediles, qui edium id est rerum et intra ur-
bem et extra iustis ponderibus et mensuris
vendendarum; ne dolus ullus malus insit,
curam gerunt. Magistratus quoque qui de
praediorum et edium limitibus, quorum plu-
rime in civitatibus oriuntur lites, iudicant.
Aliosque qui nostra in civitate sunt ma-
gistratus praetereo. Curia ad quam urbis
patres de reipub. rationibus consultari
conveniunt, quam sanctam quam secreta
quam sapiens sit, et praesens felix urbis
statu

Curia patrum

Collegium Brix-
XI. Iurisperitor.

Consules
Iustitiae

De moribus
plebis

statu, et gravissimi superiorum bellorum te-
stantur casus: a quibus et longissimis et as-
perissimis pulsata incolumis tamen et victrix
erexit. Unde patrum sapientia totiusque
populi magnanimitas effudit. At plebem
quam optimis moribus institutam, quam se-
quibus obedientem, quam paci concordieque
stidentem hec urbs habet: que quantum
hostibus terrore sepiissime fuit, nec tyranno-
rum iussa potentissimorum unquam tulit,
tantum suis vivit humiliter et obsequens
principibus; eisque tanquam patribus fami-
licis libenter auscultat. Treditiones ac
tumultus, qui respub. vexare consueve-
runt propterea apud nos nunquam oriun-
tur, nec sicut in aliis contingit urbibus,
plebs a nobilitate dissentit. Sed quantum
plebs nobilitatem colit et observat, tantum
plebem nobilitas complectitur, et fovet. Ita

nec

nec hos invidia, nec illos contumelia vexat.
Sed cuncti ab injuriis liberi, mutua inter se
benivolentia, parique animorum conjunctione
tenentur. Nec mirum si se suosque, qui ex
eodem sunt parente orti, eisdem cunabulis,
eisdem disciplinis, velut lacte, eodem nutriti
moribus eisdem, et legibus instituti diligunt,
et amant: cum in peregrinos et advenas be-
nignitate precipua, singularique charitate
fruantur. Hospitalitati namque, cujus tanta
apud gentiles observatio fuit; ut quem stulte
deorum patrem predicabant, Iovem hospiti-
bus jura dare loquerentur, et xenium, id est
hospitalem eum vocarent: viri nostri tantum
indulgent. Et adro benigne, atque humaniter
advenas colligunt; ut inviolatum et semper
hospitibus domicilium Brixia sit, et habeatur.
Itaque haud parvam inter ceteras
sibi laudem vendicat. Quod sicut bello, et

armis

armis aspera et invicta, ita pace omnium
hospitalissima. Brixiana gens est. Ex quo
viri nostri quovis eos pergere contingat be-
nignissime, cum quadam admiratione, col-
liguntur. Et Brixianis dignè a gratiis homi-
nibus gratiis referuntur. Verum Brixiano-
rum mores accurate scrutantibus hoc ne-
quaquam mirum aut novum videbitur, cum
eis Christi Dei fidem acerbissime tenere: ac
ipsius legem saluberrimam et divine vo-
luntatis indicem exactissimam cura sequi,
religionemque ac pietatem impensissimis
studij colere et amplecti noverint. Qui
vero Deum colunt et timent, eos et homi-
nibus bonos ac benivolos, juxta illud Dei
mandatum, quo proximum sicut nos ipsos
diligere jubemur, esse consequens est. Et
quia religionis mentionem fecimus: dein-
ceps de ipsa ut dicamus dignum, ut pol-

Lubi

liciti sumus, esse videtur. Cum Deus huma-
num genus quod obnoxium peccati iugo pre-
mebatur, ab alto miseratus unigenitum fili-
um suum, ut homo fieret in terras misisset,
qui homines ad veri Dei cognitionem in-
strueret, et de diaboli captivitate, liberatos
per sanguinem suum et mortem, quam in
cruce pro peccatis nostris sustinuit, ad liber-
tatem et amissum regnum redaceret, hujus
sane arboris curam precipuam habuisse ap-
paret. Christus enim Dei filius et Deus
cum omnia que de ipso scripta erant, con-
summata fuissent, et morte sua mortem con-
muni perfundisset; et a mortis resur-
gens communis resurrectionis argumentum
et spem prebisset: discipulos suos evan-
gelium predicare per mundum dimisit, ut
credentibus in eum beata vita, que a seculo
promissa est, prestaretur. Et quoniam hanc
nostram

nostram Brixiam christianissimam fore
sciebat: si decussis que mundum tene-
bant errorum tenebris ad veritatem intel-
ligendam luce pervia ducerent: Anatha-
lonem qui ^{huic} oritur dicitur a Barnaba
ejus discipulo instructum recta Brixiam
mitti, et hujus urbis Episcopum ordinari vo-
luit: a quo ita fidei et veritatis fundamen-
ta jacta fuerunt: ut intonantibus per totu
tenarum orbem fidelium Christi persecutio-
nibus: hic ex hac ipsa urbe plurimi marty-
rio coronari meruerint. Inter quos impri-
miy gloriosissimi illi fratres hujus ipsius
urbis nostre Brixie nobilissima ex stirpe
oriundi, et avces oroniy equestris viri
Faustinus et Jovita celebrantur, palmanq.
precipuam ferunt. Qui ambo Christi Dei
veritatem tormenta nova, et varias passi
sanguine, morteque testati sunt. Quos et

in

in carne degentes, et vitam hanc nostram e-
gressos miraculiy plurimiy et maximiy Deiy
insignitoy mortalibus effecit: Adhuc nanque
Adriano imperatore, cum Christi Dei cultoroy
diversissimam per orbem persecutionem pateren-
tur, et plurimi fideles per deserta fugitantes
in montibus, in sylvis, in cavernis nocte
mortis saltarent: et plures etiam comprehen-
si pars blanditoy, et honoribus pellecti, pars
etiam tormentis superati se diabolo captivos
dederent. Et dum hujus vite mortalis tenebray
evadere pro Christo timerent, in eterna mor-
tem transerantur. Hi ambo Christi milites
tanquam generosi athletae in campum Christi
Dei confessione, prodierunt. Et fidei scuto ar-
mati contra Adriani gladios et diaboli retia
etiam denunciarunt, et fidelium agmina,
que jam labare ceperant, tanquam duces op-
timum ad certamen restaurarunt. Qui et opti-

Aelius Adrianus
Christianorum
persecutor.

morum

moram ducum et militum adeo magnanime
ac fortiter operam navarunt: ut de Adria-
no ipso et diabolo trophæam indice, erece-
runt, et nobilissimum triumphum triumphar-
unt. Posteaquam enim Adrianus hęc fra-
tres nobilissimos Corixianos contra se ad fi-
des certamen promptissimos incedere vidit:
invidiosus plagis eorum fere timens agrotatas et
transugas blandis appellationibus, et ho-
norum apud se sollicitationibus reddere
meditatus est. Quos ut frustra labefactare
conatus, insuper a beatissimis martyribus
liberis haberi, et levitatis argui se vidit:
se se continuo ad tormenta convertit, exi-
stimans quos blanditię non moverant, posse
tormentis superari. Quoties beatissimi mar-
tyres nudati, cęsi plagis et flagellati sunt:
Quoties accensis carbonibus superstrati: quo-
ties in equuleo positi accensas faces corpo-
ribus

Varia in Mar-
tyrum supplicio-
rum generum

ribus affixas sustinuerunt. Quoties immanis-
simis feris, tauris indomitis, ursis, leonibus,
tigribus obiecti sunt. Unquibus ferreis dis-
cepti et lacerati, artuatim interati, oculi
evulsis, cęcati, dentes ejecti oleum per ora
fervidum infusum fuit. Et tamen erectis
in Christum suum certaminis huius specta-
torem et agonothelam animis mira pa-
tientia et fortitudine cęteris muniti contra
virgas adamantina corpora beltoribus obtu-
lerunt. Super accensis carbonibus veluti su-
per flamma strato incubuerunt. In equuleo
tuncquam in curra triumphali sederunt, et
faces jubilantes gestaverunt, immanissimas
feras in se mansuetissimas probaverunt, que
vilianitatis tortoribus, et ipsarum prefectis oc-
cis, martyribus nunc lingua lambentes,
nunc cauda resultantibus applaudebant. Un-
ques ferreos hebetes et obrusos arquerunt.

Oculis

Oculos divinitus, et visum pristinum, dentes
continuo renatis acceperunt, sicut fervidum
tanquam nectarum liquorem hauserunt.
Quinimmo in medijs ipsius tormentis non modo
se invictos pugiles exhibuerunt, sed tortores
ipsi sepe ipsiusque certaminis spectatores
illorum patientia et signis victi se marty-
ribus baptizandos decebant. Et sepe colla
pro Christo ferienda fideles facti lictoribus
novis prebent. Et qui modo impietatis
ministri martyres dilaniari spectabant, de
se alijs spectaculum ecebant. Omitto popu-
los qui a beatissimis martyribus ad verita-
tis fidem conversi sunt: cum de Brixia
patria Roman Imperatoris iussu ducerentur.
Ex qua civitate interducendum a nu-
merosissimo populo cum laudibus Deo mis-
sis eis tanquam triumphantibus non occur-
rebant. In qua non eorum predicationibus

et

et signis cujusque generis hominum multi-
tudo ad Christum conversa baptizabant.
Quos martyres Deus, ut et baptizare, et eu-
charistiam fidelibus ministrare possent: sacer-
dotem Faustinum, diaconum Iovitam absten-
tibus angelis ordinari voluit. Quibus etiam
sepenumero celsis mensa cum eucharistia
populo ministranda per angelos Dei iussu
deportata fuit. Ducebantur per Italiam urbes
Christi milites, et ubique saluberrima trans-
fuga diabolo militantes ad Christum trans-
fugere, et pro diabolo Christo militare facie-
bant. Adeoque tunc diaboli castra rehausta
et devolata hi sancti martyres reddiderunt:
ut deinceps adversus fideles frustra diabolus
infremuerit. Itaque rerum cum omnis Italia
certetur, Roma imprimis ipsa testis existit.
Que beatorum martyres in tormentis Adriani se-
vilitatem et rabiem sua patientia invictaque

animi

Faustinus Sa-
cerdos
Iovita diaconus

Roma

Neapolis ciuitas
propter martyres
credita

Mediolanum
Calymenus Ep's

animi magnitudine superare uidit. Idola
Mercurii, Martis, et Iouis erecta, que ado-
rare martyres iubebantur ad ipsorum mar-
tyrum orationem in ignem; qui sanctis Dei
parati erant, se se precipitari obdormuit.
Testis est Neapolis; que cum eo beati marty-
res ducti essent; tunc ad Christi Dei verita-
tem se illorum meritis convertit. Testis est
Mediolanum, que Calymenum per hos mar-
tyres fidelem factum et baptizatum episco-
pum suum accepit; qui postea hic Bri-
xię memoratim descriptus martyrio corona-
ri, et a beato Apollonio huius urbis Episco-
po in Floriani martyris eode sepeliri me-
ruit. Cuius ossa sanctissima nuper, ut scitis,
inuenta deuotissime visitantur. Testis est
hęc ipsa nostra, et sanctorum patria Brixia;
in qua tot fideles horum meritis facti mar-
tyri coronam meruerunt; ut millium ossa
martyru

martyrum congesta in beatorum Faustini et
Iouite domo, cui ad sanguinem cognomen est,
in Lacto magno esse affirmantur. In qua eode
beatissime quoque martyris Aphre sanctissi-
mum corpus iacens a populo cum deuotione
visitatur: que marito urbis huius princeps
pro fide mortem passus, quia per ipsos mar-
tyres edocta verum salutis iter apprehende-
rat, sanctumque baptismum acceperat; feris
primo immanibus obitici, cum in medio fe-
rarum illusa sederet, obtruncari iussa palma
iniquam et coronam mulier obtinuit: Christi
vero milites et edidoli triumphatores ambo u-
na obtruncati tandem hic in patria ipsius hoc
orantibus martyribus iamdiu meritam pro
victoria, et victoria triumpho coronam acce-
perunt. Qui sicuti ex eodem ventre nati, u-
na eisdem alimentis educati, una adulti, mi-
litiam eandem pro Christo sortiti, una sem-

S. Faust. ad sangui-
nem

S. Aphra Martyr

Afra obtruncatur

Obtruncatus et
Xpi milites Faust.
et Iou.

per

per solatio mutuo certantes, unâ de diabolo
triumphantes, ab angelis in cælum sublatis ad
Deo et sanctorum exercitiis gaudent; ita et
eorum corpora in eodem marmoreo monimen-
to, quatenus suffulso columnis in trophæi for-
mam sublatis, intra eorum ipsorum eodem con-
quiescent. Quæ annuâ cuncti populi visi-
tatione divinis muneribus celebrantur. Qua-
claris Deo hic populus Brixianus semper
fuerit, quam curam de hoc sibi audienti gre-
ge suo gesserit, hæc mediocri sane iudicio
est, quod ne is qui suorum sanguine
civium fidem Christi Dei vera acceperat,
acceptamque servarat; communis hominum
hostis diaboli malignissimæ laqueis irreti-
retur. Et ne hi qui ne Christi fidem pu-
ram amitterent, vitam hanc nostri seculi po-
tius ponere parati fuerant: versutus hostis
satanæ præstigia insiceret, hereseque spar-
geret

geret; et ne quos palam in pugna sternere
non valuit; per supplantationes depravaret:
pastores et vita sanctorum et fidei integros a pri-
mo ipso Anatolone, donec aperte persecutio-
nes intouerunt et herese altera diaboli
persecutio fuerat, profecit, qui populum
in studio adversus diabolum invictum ab
ejusdem laqueis et retibus liberum custodi-
rent. Novem itaque et viginti episcopos Deo
placito, et in sanctorum catalogum relatos,
Confessores Christi Dei intrepidus, nonnullos
quoque eorum primo martyres deinde epis-
copos Brixianæ civitatis habuit. Quibus pro-
fessibus, sicuti Brixianus populus in aperte
pro fidei veritate certaminibus invictus fu-
it, ut gladiis, ut ignis pro Christo contem-
neret; ita ab hæresibus, que totum mundum
polluerant; et que non modo eorum auctores,
sed populos magnos principes, duces, impe-
ratores

XXIX. Brixia
Epi Sancti

Varię hereses

ratores ipsos diaboli captivos effecerant; in-
teger purusque servatus est. Unde hic non
Arianorum, non Donatistarum, non Mani-
cheorum errores valuerunt; non alię hereses,
que ab earum auctoribus dicebantur, hic pe-
dem vel radicem miserunt, quamquam adeo
per orbem invaluerant, ut Christi Dei eccle-
sia persecutiones maximas et asperissimas pa-
teretur, plurimique in diversis mundi par-
tibus fideles ab hereticis principibus mar-
tyres fierent. Qui Episcopi quoniam fideles
gregis crediti sibi pastores probati sunt; a
vero cunctorum pastore Christo mercedem
dignam in celis acceperunt, quod occurren-
ti lupo ad devotionem gregis occurrere
~~non~~ ac pro commissis ovibus animas sua
genere non dubitaverunt. Unde multis insi-
gne miraculis

Quintilian et Bergomum

beatorum

beatos Viatorem, et episcopos Brixianos me-
diolanum quoque Anathalonem maxima devo-
tione colunt et eorum ossa inter divinos the-
sauros recondita venerantur. In quibus usque
et urbi et agri sacriariis jaceant, cum fere
omnes annua solemnitate norint; ignoran-
tibus tamen in beati Floriani martyris ede,
in beati Philastri, qui primo martyr de-
inde tanquam pugil spectatus pro visceri-
bus in manibus et pedibus Christi stigma-
ta gerens credo divinitus hujus ipsius ur-
bis episcopus ordinatus fuit: sacello, et no-
mina et loca in quibus eorum corpora quies-
cunt perlegere licet. Brixianos quoque tan-
quam fidei sue propugnatores invictę fidei,
ut ita loquar, vexillo; quo adversus et im-
pios homines, et diabolicas potestates secu-
ri tutique prodirent; Deus ipse donavit.
Quod cęlitus ad illum Christianissimum Karu-

s. Viator Bergomi
s. Anathalon Mediol.

s. Philastri
Brix. et Martyr

Karulus Imperator

Lum

Aurea flamma

lum Imperatorem vere magnum cum fide pug-
gestis clarissimum. dum contra barbaros fidei
sanctę insectatores cum christianorum copijs pro-
ficisceretur; ab ipso Deo milium asserunt, et
affirmant. At quondam signum? cruce scilicet,
que qua ex materia constet nec oculis in-
quam humanis videre, nec mens dignoscere
potuit: unde illi Aureę flammę inditum fuit.
Celesti nos igitur signo muniti; cuius etiam
demonę fugiunt aspectum, et barbari veri-
tatis hostes eodem signo quondam fracti et
prostrati sunt; quorum iras aut arma trepida-
vimus. Hic inquam apud nos cuncti Christi
Dei exercitus vexillum, celestisque Imperatoris
signum manet; quo et ipsius Dei fidei astra
et barbarię demonum cultrix prostrata fuit.
Alii thesaurum iacent suę, margaritas, carbonę,
monocerum cornua, mensę auro cultas ful-
gentissimo ostentant. Nos non lapides, non
auro

auro, non argentum, sed sanctissimum Christi
martyrum et veritatis verbo et opere confesso-
rum ac propugnatorum corpora sacratissimas
omnisque auri et argenti materia pretiosio-
ra opera in celo ipso fabricata in sacrariis
nostri reposita servamus. Sed dum Karuli
gallorum regis mentio fit: duorum fratrum
huius urbis nostrę generosa stirpe, civium
Christi Dei militum et martyrum celeberrimi-
orum Sabini scilicet et Cypriani memo-
ria succurrit, quorum corpora in Gallia
eodem condita monumento iacent: summaque
ab illi populis veneratione, pro miraculis quibus
fulgent singularibus celebrantur. Quoru
agonem brevi, sicut cetera, oratione perstrin-
gam. Cum in Amphipoli: que urbs haud
longe a Brixia aberat; imperante Martia-
no, Ladicio, et Maximo proconsulibus diabolo
Christi cultus reliquię resererent, et Amphipoli-

Sabinus et Cyprianus

Amphipolis Civitas

Tanuy

tanus populus Dionisum qui Bacchus et Li-
berus dicebatur stulte celerent; eumque libera-
torem suum et rerum copie datorem gentili mo-
re appellarent. Cumque Dionisia seu Bac-
chanalia, que festa in Bacchi honorem ce-
lebrari mos erat; advenissent, ac totius populus
Bacchico furore stimulatus circa Bacchi sta-
tuam choreas et saltationes duceret; cunctaque
civitatis thiasis intenta baccharetur. genero-
sissimi Christi milites Sabinus et Ciprianus
huius urbis nostre cuncti fratres patres
~~et~~ magno consulari viro, et matre nobilis-
sima orti a teneris sacris litteris instructi
zelo fidei Christi ambo Amphipolim pere-
xerunt; bacchantesque Amphipolitanos a di-
monum cultu admonitionibus saluberrimis
ad veri Dei honorem deducere conati sunt.
Qui cum Christi nomen assidue predica-
rent; Ladicii proconsulis iussu capti, ad o-

umque

umque adducti fuerunt. Et cum ipsos nunc blan-
ditus, nunc minis, nunc pollicitationibus, Dio-
nisi statuam adorare proconsul iuberet; non
modo a Christi militibus insanis ac furoris
arguebant qui sculptra opera coleret, sed
Dionisius ipse, quem adorandum crexerant,
ad sanctorum iussum premissa prius ad
Deum oratione, coram populo ad terram
corruit; in frustaque ac pulverem fractus
disiit. Continuo Ladicus furens sanctos
Dei comprehensos nudari et unguibus ferreis
vilaniari iussit. At Christi milites tormen-
tis lecti, Deo dum lamarentur gratias inde-
sinenter agebant, laudesque dicebant. Tunc
Ladicus illos rotis inseri, et distorqueri impe-
rat. Sed nec rotis versate sanctorum corpora
ne parum quidem offenderet misis celsis, au-
xilio valuerunt. In caminum ignis ardentis,
ut eorum flamma continuo absumeret iubente.

Miracula SS.
Martyrum

Miracula summa

Ladicus

Ladicio injecti. In medio fornacis tanquam
in cubiculo amenissimo, et in igne tanquam
in rore sedentes, et residuum in media flam-
ma spirantes, aerem, sicut olim tres in Ba-
bilonia pueri creatori omnium Deo laudes,
hymnosque cantabant. At flamma, que mi-
lites Christi veluti sepe florea cingebat,
caminum egressa circiter clix. homines dia-
boli cultores una cum Ladicio correptos ab-
sumpsit; in cineremque illorum corpora re-
degit. Reliqui miraculo territi statim re-
licti martyribus diffugerunt; martyres vero
illesi, ac lucidiores ac si ex amiantho non
carne constarent, Deum laudantes de for-
nace prodierunt. Qui denuo instigante
quodam populi principe Thalasio, com-
prehensi carceri mancipantur: quosque
Maximus Ladicij collega, qui tunc ad Athi-
nopolim forte aberat, remearet. Sic vero

ut primus

ut primum advenit, que per martyres gesta
essent edocuit, in theatrum eos duci, populoque
spectante amphipolitano, Leenam, quam tri-
duum in claustris ieiunam contineri mandarat,
immitti iussit. Leena ut a claustris laxata
fuit, rapida fame stimulata veluti ad pres-
dam currens, ut sanctos vidit, famis oblitam
placida et mansueta sanctorum pedes lingere
cepit. Immisti post illam leones tres, tri-
duum et ipsi fame confecti, ut sanctis appropin-
quarent tanquam caruli mansuetissimi ad san-
ctos claustris applaudere ac eorum pedes lingere
non desierunt: donec ad susceptorum
in claustra redire compulsi fuerunt. Tunc
iussu a Maximo martyres obscurissimo carce-
re obstructis per latomias hostij, quo fame
abstraherentur, continuo concluduntur. Qui tri-
duum post per angelum Dei carcere egredi, et
in Galliam, ubi palmę corona invenirent

profici

proficisci iusti disrupto sponte sua pariete
in Galliam perrexerunt; ubi et mortuorum
convulsione, sic de corporibus humanis demo-
num effugatione, ubique Dei purgatione, ad
plurimos ad Christi Dei fidem convertissent.
Demum persequente illos Maximo cum qua-
dringentis armatis iuxta confluentem fluvium
in villa Gyreo obtruncati meritam pro
martyrio coronam acceperunt. Quorum cor-
pora in monte, cui ad tres cyprobes nomen
est; in beati Vincentii martyris ceter; que
tunc Vandalica persecutione devoluta erat:
sepulta, maximis etiam nunc insignita
miraculis ad illos populos maxima venera-
tione visitantur. Tales Christi milites, ta-
les athletas, tales triumphatores Brixia ge-
nuit. Tali disciplina instructos, tali pacien-
tia, tali fortitudine septem tulit. Tales Chri-
stus de Brixiana civitate, tanquam de Chris-

Vbi Sabinius et Cy-
prianus Martyres
quiescant

Maxima laus
Brixian.

stianissimo

stianissimo Gymnasio sibi deproposuit viros, qui
sui veritatem in ipsorum corpora laxatiibus,
in rotarum insertionibus, in camino ignis ar-
dentis, in leonum medio famelicorum confite-
rentur, ac tectarentur. Quorum pacto, hanc no-
stram Brixiam non Deo commendoatione ere-
demus, et dilectam? que tot, tales, ac tantos in
celis patronos et per orbem terrarum tales veri-
tatis propugnatores, invictosque pugiles dimisit. Que tan-
tum ante Dei thronum sanctorum et confesso-
rum et martyrum concilium hinc ad celum
missum, qui pro hujus orbis eorum patrie
salute preces fundunt assidue sentire.
Cum quibus insuper et beatissima Christi
Dei matrem Mariam virginem sacratissimam
que unigenitum Dei filium salvatorem nostrum
Deum et hominem, virgo et concepit et pe-
perit, una patronam, et suam ante filium
deprecatricem assumpsit. Cui primos post

Deum

Deum honores civitatis nostra dat; eamque
precipua devotione colit. Preter enim illa
eodem majorem, que sanctorum apostolorum
Petri et Pauli templo contigua est; ad qua
quotannis ab universo populo summas cum
veneratione cum donis convenitur: eodem quo
quo pacifice annuntiate, gratifice dicata tem-
pla celeberrima sunt. Quomodo igitur inde
repulla timenda est: ubi piissimas filium-
mater deprecatur ubi tantus beatorum ceterum
cunabulo sua compatrium eius populi et copia
tuo absiduis precibus commendat: his in ce-
lo p[ro]p[ri]is, honorumque sanctorum patrocinis
Brixia nostra sane fruitur. At in terris
quos ad Deum oratores, et quas oratrices in
v[er]na celestem vitam degentes habeat; ipsa
et virorum et mulierum in urbe Monaste-
ria declarant. In quibus ita sancte et
religiose vivitur; ita studiose, ac sedulo Deo
inservitur

Monasteria Brix-
obscurantissima

inservitur; ut quot monasteria, tot Dei ho-
spitia, tot sanctorum et sanctarum contuber-
nia intra urbis nostre septa et ejus fere po-
meriis exterioribus vere dici valeant, vel re-
ctius civitatis nostra sacrarium quoddam, di-
vinumque tabernaculum vocabitur. In qua
cujusvis ordinis sanctorum patrum, qui pri-
mi monasticam vitam instituerunt tan vi-
rorum quam mulierum observantissimi ceterum
inhabitant. Intra urbem beate Dei genitri-
cis Marię, seraph, Carmelitas, beati Augusti-
ni heremitanos, beati Benedicti, qui et bea-
ti Basilii sunt, beati Dominici, beati Pe-
tri Apostoli ordines accuratissimo cultu,
etiamque exactissima suorum patrum institu-
tiones et regulas observantes habemus. In
suburbij vero et in iosis, pene pomeriis be-
ati Francisci in Apollonia sacri urbis huius
episcopi regulares, Augustini in salvatoris

Dominici

Dominice quoque in Floriani martyris eode
ordinis religiosissimi beati Hieronimi in
beate Marię Tratarum domo sunt. Mulie-
rum vero sanctissimarum contubernia, quod
referam? Clare, Catherinę, beate virginis
Dei matris Marię? Quę omnes virgines
in claustris obseratissimis nulli, non ipsis
parentibus vise jejuniis orationibus, vigiliis
disciplinisque. Ducantes toto spiritu in De-
um intenduntur. Sunt et alia tam vir-
orum quam mulierum in urbe monasteria
in quibus non ita vita arctat licet casta,
sed laxiore, ut ita dicam habena vivitur:
hec prætereo. Verum dum de civitate ipsa
Nest de Brixiano populo cogito, sepe ver-
bi illius, quod a sapiente quodam hispa-
ni non vixit, qui olim ut scitis, huc ab sum-
mo Pontifice ad compescendas lites quas-
dam misit fuerat dictum, audiui, mihi

in

in montem venit. Non monachos enim, in-
quit, tantum, sed populum ipsam Brixianum
sibi religionis observantem videri. Nec temere ^{Laus a religione}
verbum hoc ab gravissimo dictum, existiman-
dum est. Quantum enim divino cultui ac
Religioni Brixianus populus invigilet, ac stu-
deat, etsi semper, hoc tamen tempore præcipue
apparuit, qui ut nonnulla tam virorum quam
mulierum monasteria observantissima tuta-
rentur, et dum nonnulla, ut reformarentur,
curaret: confidentissimos quosdam potiusquam
sapientes in curia Romana viros pro religio-
ne Christi que honore, infestos tulit. Et quos
si recte sensissent patronos esse in re piii-
mā oportuit adversus eum, immo adversus
Christi Dei cultus rerum procella, quę tunc
bonis dominabatur sublatis duriter sustinuit.
Quam vero misericors ac liberalis in pau- <sup>Laus a misericordia
et liberalitate</sup>
peres acistat omitto. quia tot ac tanta

monaste

monasteria, quot ac quanta in urbe nostra
sunt pijs privatorum erogationibus abundan-
ter et in copia nutriuntur, commodissimisque
mansionibus et claustris, fontium inductioni-
bus, impluvijs latis, et penetrabilibus aptissi-
mis, paradisisque ac hortis amenissimis ex-
structa sunt. Itaque monachi nostri ac mo-
nache, intra ipsa urbis nostrae septa, seu
etiam in pomeriis latissimam et delectabilem
solitudinem percipiunt. Haec satij magna
pietatis argumenta Brixianorum sunt, cui-
us divinis vacantes officijs, monasticisque ope-
ribus insercientes, tam abundanter, et in
copia atque nutriuntur, omniaque ipsi sibi
ita fluere suppeditarique cernunt, ut victus
atque vestitus iuxta evangelicum dictam
solicitudinem excludentes, Deo soli animas
cuij liberi intendant. Verum imprimis
basilica illa in pauperum infirmorum, hoc

Basilica S. Sebastiani pro pauperibus

epitium

pitum structa hoc predicat, quae publicis,
et privatis collationibus, in sancti Sebastiani
martyris honorem, sicuti maximij impensij
magnificentissima, ut cernitur, condita est.
sic et in pauperes cujusque generis infirmos
in ipsa tot pia opera exercentur: tot infantes
cepti educantur: tot peregrini pauperes ad
eam divertunt, ut certe pietatis et misericor-
diae regiam, et Dei ut ita loquar, diversorium
esse longe manifestet. Nullus jam hic infir-
mus inopia suam desperet salutem, impoten-
tia nemo angatur. Domum habet jam pau-
per suam, et regiam infirmus jam hic tenet.
Quam ut intravit, si eius ministros, si mulier
ministras jam habet plures. Medicos ad sui
visitationem accedere cernit, omnes ad eius
salutem sollicitos reperit. Sed quid haec
quae quot horum cernuntur commemoro?
Mysteria ipsa divina quam pie, qua deo-

De Brixianor. Re-
ligione

te.

te celeberrima, quanta frequentia ipsa tem-
 pla hic adeantur mira visu sane voluptas
 est. Ambiat quis festis praesertim diebus ur-
 bem, templaque visat singula, tantam cu-
 jusque generis, omnisque aetatis multitudi-
 nem in singulis templis comperiet; quanta
 ad urbem implendam sufficiens credi possit.
 Regionem praeterea, plateas, angiportus omnes
 et virorum et mulierum templa potentium
 sive de templis redeuntium frequentia com-
 plentur. **QUAE** ad veritatis intelligende,
 ac servandae fidei, verique Dei religionem
 et cultum attinent, hactenus dicta sufficiant.
 Quos vero animos pro patriae suae salute, pro
 honore futando, pro fide servanda, Urbicia-
 num populum gesserit et gerat; praedarissi-
 ma gestorum ab antiquis monumenta in ex-
 emplum deduci possunt. Sed quoniam non
 ut historiae narrem, sed patriae huius nostrae

De Brixianorum
 fortitudine

laudes

laudes brevi commemorem, provinciam susce-
 pi non omnia quae clarissima sunt eius ge-
 sta, nedum antiquissima studiosa indaga-
 tione perquiram. Extant chronice urbis hu-
 jus historiae antiquissimique annales: illos
 revolvant, quibus est commodum: et urbem
 nostram semper fide praestantem bellisque po-
 tentem et armis invictam perlegent. Verum
 trium; ut ita dicam temporis, tria exempla
 proponam: ut qualis in illis tempestatibus vi-
 sa fuerit, talis et semper fuisse, et in presen-
 tia esse cognoscatur. Primum ab ipsius qua-
 si cunabulis praecipue fidei, et singularis for-
 titudinis pro Romanis Urbicia praebuit ex-
 emplum. Secundo namque bello punico, quo
 Romani Italiae ipsa gravius atque diu-
 turnius sicuti antea nullum viderat: sic dein-
 ceps nullum est passus. Cum Annibal ille Re-
 gium Karthaginensium dux superatis alpi-
 bus

Annibal Karth-

et

Scipio Ro.

Ticinus fl.

et aceto disruptis montibus in Italiam. Karthaginiensium et hispanorum italico nomini infestorum infestior ipse transportasset exercitum: Scipioque illius primi Scipionis, qui postea Africanus est dictus pater, cum Romanorum exercitus vix Ticinum Annibali cum exercitu occurrisset; ad quem fere tota illa transpadana, et cispadana gallia ejus terrore pericula a Romanis defecerat. Brixianos terror nullus continuit; quominus suam in Romanos conservarent fidem. Verum semper Consuli Romanorumque copiis presto semper cum armis et comestibus affuerunt quousque in gallia illa exercitus ambo permanserunt. Brixiani que tunc primi reliquis Italiae civitatibus et fidei et fortitudinis contra Carthagos Lenos exemplum de se nobilissimum prestiterunt. Hoc tempestatis illius Brixianae fidei, animorumque ma-

gnitudinis

gnitudinis invictae haud mediocre sufficiat exemplum. Alterius tempestatis alterum primo nequaquam inferius videamus: Intonante nomine in Dei ecclesiam persecutione; cum Leodericus ille Imperator cuius ob ejus colorem Barberubus cognomen fuit; in summum Pontificem Alexandrum tanquam in hostem et inimicum insensissimus fereretur: sola Brixia tunc quoque mirum in Dei ecclesiam fidei, propriae fortitudinis exhibuit exemplum. Cum enim ipse Phedericus furor bacchatus, ira incensus, potentiaque sua et opibus elatus Italia improvidam armis invasisset, cunctisque arduibus nisi ad eum deficerent excidium minaretur, tandemque Italiam attonitam partim vi, partim etiam studio, et Romanos ipsam atque Siciliam sibi obedientem fecisset: Mediolanum quoque; quia sibi parere volebat armis cepit, atque diripuit. Summum Pon-

tificem

Phodarius Barba
rossa

Alexander Pon
tificem

tificem in humili atque servili habitu Venetias; que urbs libera semper fuit; incognita subterfugere coegit. Sola Brixia impetum ejus intrepida sustinuit. Et cujus nomen reliquam Italiam terrore commoverat, ejus bellu diuturnum, longamque obsidionem vario ad muros abstru, prolia quoque in acie plurima fortissime tolleravit. Et qui ubique hostes victor superaverat; hic apud nos ^{vini} aliquando didicit. Nam profecto victor illud appellandum censeo; quia dum cuncta sibi reliqua ceperint, ubi vota sua irrita fiant; aliquando invenit. Et cui cum fortuna secunda comey afflueret; quasi mole opposita et obice cursum sistere cogitur. **O**bedit quidem urbem nostram **E**berdrius; et adversus eam sepiissime pugnavit. Verum tandem hinc **F**eljus et **F**ractus, et victus abiit. Hec antiquiora, quamvis clarissima Brixie gesta

omittimus

omittimus vini Brixiani. Que temporibus vestris per vos clarissime gesta ante oculos adhuc nostros versantur commemoramus. Inter que victoria illa longissimi atque asperissimi bellis; quod per **Philippum Mediolanensem Ducem**, imperante ejus exercitibus **Nicolao Breicino** adversus hanc urbem obstinatissimis animis gestum fuit; celeberrima commemoratione adhuc per omnium ora hominum populorumque volitat; quam ipsa tres et viginti menses obsessa oppugnataque tulit. Hanc muri ipsi a **Chararoto** ad **Mombelli** usque angulum restaurati tentantur; qui tormentis dejecti tunc innumeri soloque equati; partim etiam ab hostibus occupati fuerant. Ad quos summis utrinque viribus et hastium et Brixianorum pugnatum est; hinc ut propugnatione se partimque defenderent; illinc ut urbem nostram totius belli summam potirentur. Qua

Philippus Dux Mediolani
 Nicolaus Breicino

Pugna ad muros

captas

magnanimitas mu-
lierum Brixian-

capta omnes continuo Venetiq; urbes in suam
ditionem perventuras pro comperto habebant.
Nec tunc solum rerum Brixianorum, sed et
mulierum magnanimitas eluxit. Cum enim
utrinque maxime pugnaretur assidue ad vi-
rorum suorum adhortatione aderant, festis
succurrebant, vulneratos consolabantur, pugnan-
tibus tela suggerebant. Cibaria vero ubi a
pugna quiescebatur: armatis, ne defestationi-
bus moverentur, subito ipsae delicatissima mi-
nistrabant: in erigendis pro muro aggeribus
die et nocte laborabant. At quid tandem u-
trinque actum sit, ipsius belli exitus compro-
bavit. Primo enim hostily exercitus ut se
in dies plus absumi vidit; non modo de urbe
nostra capiunda desperans, sed si diutius ad
oppugnationem perseverasset; se deleri posse
timens, amissa fortissimorum militu parte
non parca, oppugnationem deseruit. Berzo-

mun

mun, Verona, Vicentia, Patavium, Tarvisi-
um urbes Venetiq; opulente, atque magnifice,
ab obsidione, quas tenebantur cuncte, propter
Brixie fortitudinem, patientiamque ac fidem
in Venetos precipuam liberantur; que procul
dubio in hostium potestatem perventure fue-
rant, nisi Brixia fortissime, ut fecit, hosti-
bus restitisset. HAEC sunt, viri Brixiani,
que patrie mee iamdiu obnoxius, ut me tan-
to ere alieno liberarem, a me persolvenda
fuisse putavi, que certe pro eju vestrumque
dignitate, tenuissima esse me minime fugit.
Verum hec si de paupere ut sunt ingenio,
at saltem de pio in patriam animo, vereque
gratisimo de promptis sunt. Quod reliquum
est igitur: cum in tanta elementorum tempe-
rie, concordiaque, constituti saluberrimum hunc
spiremque aerem, cum talem agrum, qualem
nulli sortiti sunt; qui omnium rerum op-

timarum

Conclusio

tionarum non modo ad usum, sed ad volupta-
tem quoque non modo accolis, sed externis
etiam copiam suggerit, letissima perceptio-
ne colamus. Cum talem ac tantam uidem
qualem ac quantam Brixiam cernimus
hereditariam censeamus: cum ad Tulibz ac
tantis maioribz, quales ac quantos osten-
dimus ortu nostros referamus: Deum ipsum
bonorum omnium datorem rogabimus ut
quemadmodum uos a Deo ipso per maiores
uestros donas hęc tanquam legitimum pa-
trimonium accepistis; et uos in eis non mo-
do seruandis uerum et in augendis le-
gitimes heredes, dignosque successores exhibe-
istis: ita filii uestri, uestri eque ac ratione
uirtutibus feliciter respondeant. Et nati na-
torum et qui nascentur ab illis. Brixiaque
ut felix superet per secula cuncta.

[Faint handwritten text or stamp]